

DIAK

Salla Montonen

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (YAMK)

Ekososiaalinen työ ja globaali osaaminen

Opinnäytetyö, 2024

**”THERE ARE GOOD THINGS, BAD THINGS,
AND IF YOU VOLUNTEER YOU ARE
BALANCING THE GOOD PART”**

**Suomeen muuttaneiden ihmisten kokemuksia ja
käsitteitä vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta**

TIIVISTELMÄ

Salla Montonen

"There are good things, bad things, and if you volunteer you are balancing the good part" - Suomeen muuttaneiden ihmisten kokemuksia ja käsityksiä vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta

52 sivua ja 2 liitettä

Syksy 2024

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (YAMK)

Ekososiaalinen työ ja globaaliosaaminen

Opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia maahanmuuttaneiden ihmisten kokemuksia ja käsityksiä vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta. Työn tavoitteena oli selvittää, mikä edistää maahanmuuttaneiden osallistumista ja sitoutumista vapaaehtoistoimintaan, millaiset asiat motivoivat osallistumaan vapaaehtoistoimintaan ja millaisia asioita vapaaehtoistoinnassa pidetään tärkeinä. Lisäksi selvitettiin, mitkä asiat estävät tai hidastavat vapaaehtoistoimintaan osallistumista.

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin teemahaastatteluin. Aineistonkeruuta varten tehtiin kymmenen yksilöhaastattelua. Haastateltavat olivat eritaustaisia maahanmuuttaneita ihmisiä. Aineisto analysoitiin teemoitellen. Tietoa tuotettiin Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistoinnin saavutettavuuden kehittämiseksi, ja tuloksia voivat hyödyntää muutkin vapaaehtoistoimintaa järjestävät toimijat.

Opinnäytetyön tuloksena selvisi, että vapaaehtoistoimintaan osallistumista edisti auttamisen merkityksellisyys, mahdollisuus hyödyntää omia kokemuksia ja osaamista ja laajentaa sosiaalisia verkostoja sekä halu vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Vapaaehtoistoinnin kautta haluttiin edistää myös omaa kotoutumista ja kielen oppimista. Tärkeinä pidettiin vapaaehtoistoinnin sopimista omaan arkeen sekä vapaaehtoistoinnin onnistunutta koordinoitua. Monet olivat tehneet vapaaehtoistoinnin kaltaista auttamista ilman organisaatioiden tukea.

Vapaaehtoistoimintaan osallistumista estivät tai hidastivat kieleen liittyvät haasteet, joihin nivoutuu myös vaikeus saada tietoa toiminnasta. Omien voimavarojen rajallisuus vaikeutti osallistumista, vaikka motivaatiota olisikin ollut. Rasmin kokemukset estivät osallistumista. Aineistosta erottui myös erityisesti naisia koskevia estäviä tekijöitä. Tulosten perusteella voitiin todeta, että väestön monimuotoistuminen tuo vapaaehtoistoinnin järjestäjille uusia kehittämistarpeita ja mahdollisuuksia. Saavutettavampi vapaaehtoistoiminta edellyttää olemassa olevien toimintatapojen tarkastelua ja muokkaamista.

Asiasanat: vapaaehtoistoiminta, vapaaehtoistyö, maahanmuuttaneet, maahanmuuttajat, saavutettavuus

ABSTRACT

Salla Montonen

"There are good things, bad things, and if you volunteer you are balancing the good part" - Experiences and perceptions of people who have moved to Finland about participating in voluntary activities

52 pages and 2 appendices

Autumn, 2024

Diaconia University of Applied Sciences

Master of Social Services

Eco-social work and global competence

The purpose of this thesis was to study the experiences and perceptions of immigrants regarding participation in voluntary work. The goal of the study was to find out what promotes immigrants' participation and commitment to volunteering, what motivates them to participate in volunteering, and what aspects of voluntary work are considered important in volunteering. In addition, the study aimed to identify the factors that prevent or slow down participation in voluntary activities.

This thesis is a qualitative study. The data was collected through thematic interviews. Ten individual interviews were conducted for data collection. The interviewees were immigrants from diverse backgrounds. The data was analysed by thematical content analysis. The information was produced to help improve the accessibility of voluntary activities by the Finnish Refugee Council, and the results can be utilized by other organizations who coordinate voluntary work.

The research results indicated that participation in voluntary activities was promoted by the meaningfulness of helping others, the opportunity to utilize one's own experiences and skills and expand social networks, and the desire to make a societal impact. Integration and language learning were also promoted through volunteering. The compatibility of voluntary work with one's daily life and the successful coordination of voluntary activities were considered important. Many had engaged in help-oriented activities, which was similar to voluntary work without the support of organizations.

Barriers to participation in voluntary work included language-related challenges, which were tied to difficulties in accessing information about the activities. The limitation of one's own resources hindered participation, even the motivation was present. Experiences of racism also prevented participation. The data highlighted specific factors that particularly affected women's participation. Based on the results, it could be concluded that the diversity of the population brings new development needs and opportunities for the organizers of voluntary activities. More accessible voluntary work requires the examination and modification of existing practices.

Keywords: voluntary activity, volunteering, immigration, accessibility

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	5
2.1 Vapaaehtoistoiminta Suomessa.....	5
2.2 Suomeen muuttaneet ihmiset	6
2.3 Maahanmuuttaneet vapaaehtoisina	8
2.4 Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motivaatiot.....	9
2.5 Vapaaehtoistoiminnan saavutettavuus.....	11
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	13
4 TYÖELÄMÄKUMPPANINA SUOMEN PAKOLAISAPU RY	14
5 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI	15
5.1 Aineiston keruu ja käsittely.....	15
5.2 Haastattelut ja haastateltavat.....	16
5.3 Aineiston analyysi teemoittelemalla	17
6 MAAHANMUUTTANEIDEN KOKEMUKSIA JA KÄSITYKSIÄ VAPAAEHTOISTOIMINNASTA	19
6.1 Vapaaehtoistoiminta organisaatioiden ulkopuolella	19
6.2 Vapaaehtoistoimintaan osallistumista ja sitoutumista edistäviä tekijöitä	21
6.2.1 Auttamisen merkityksellisyys	22
6.2.2 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen.....	24
6.2.3 Omien kokemusten ja osaamisen hyödyntäminen.....	26
6.2.4 Sosiaaliset verkostot ja ihmisten kanssa toimiminen	27
6.2.5 Uuden oppiminen ja oma kotoutuminen.....	28
6.2.6 Vapaaehtoistoiminnan sopivuus omaan arkeen.....	29
6.2.7 Vapaaehtoistoiminnan koordinointi	31
6.3 Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen esteitä.....	32
6.3.1 Tiedon puute ja käsitykset vapaaehtoistoinnasta	33
6.3.2 Kieli	34
6.3.3 Rasismi ja muu syrjintä	35
6.3.4 Rajalliset voimavarat.....	37
6.3.5 Nais erityisiä esteitä	38

6.4 Haastateltavien ajatuksia Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistehtävistä	41
7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	43
8 SAAVUTETTAVAMPAA VAPAAEHTOISTOIMINTAA	45
8.1 Lisää monimuotoisuutta vapaaehtoistoimintaan	45
8.2 Millaista on saavutettavampi vapaaehtoistoiminta?	48
LÄHTEET	53
LIITE 1. Haastattelurunko	62
LIITE 2. Tietoa haastateltaville ja suostumus haastatteluun	64

1 JOHDANTO

Vapaaehtoistoiminta tarjoaa tekijälleen parhaimmillaan iloa, merkityksellisyyden tunnetta, uusia kokemuksia, sosiaalisia verkostoja ja mahdollisuuden vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Vapaaehtoistoiminnan kautta ihmiset osallistuvat paremman yhteiskunnan rakentamiseen. Auttaminen on ihmiselle lajityypillistä toimintaa, joka lisää luottamusta yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Vapaaehtoistoiminta on yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa, jonka laskennallinen arvo on vuosittain lähes 3,2 miljardia euroa (Hoffrén, 2023).

Muista maista Suomeen muuttaneet ihmiset ovat aliedustettuina vapaaehtoistoiminnan tekijöinä. Toiseen maahan muutto on yksi osa ihmisen taustaa, silti ”maahanmuuttajaistamisen” kautta ihmiset helposti niputetaan yhteen joukkoon (Kurki, 2019, s. 7). Tämä joukko nähdään yhä toisinaan aktiivisen toimijuuden sijaan ainoastaan tuen tarpeessa olevina avun kohteina. Toisaalta ihminen, joka yhdessä asiassa tarvitsee apua, voi toisessa tilanteessa olla avun tarjoaja ja roolit saattavat vaihdella puolin ja toisin elämäntilanteiden muutosten myötä. Aktiivinen osallistuminen ja oman elämänsä subjektina toimiminen luovat hyvinvointia kaikille taustasta riippumatta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023b).

Sosiaalisesti kestävä kansalaistoiminta edellyttää sellaista yhteisöllisyyttä, jossa eritaustaiset ihmiset voivat toimia rinnakkain. Yhdessä toimiminen edistää luottamusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, joita tarvitaan ihmisten hyvinvoinnin ja yhteiskuntarauhan edistämiseksi ja ylläpitämiseksi. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistoiminnan järjestäjien tulisi pyrkiä purkamaan osallistumisen esteitä, jotta kaikilla taustasta riippumatta olisi halutesaan mahdollisuus osallistua. (Granskog Wise ym., 2024.)

Monet järjestöt ja muut toimijat haluavat kehittää vapaaehtoistoimintaa kutsuvammaksi ja saavutettavammaksi eritaustaisille maahanmuuttaneille ihmisille. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan järjestöistä 98 prosenttia kertoi haluavansa lisää maahanmuuttaneita osallistujia mukaan toimintaansa. Maahanmuuttaneita

toivotaan kaikkiin rooleihin järjestössä, myös vapaaehtoisiksi. (Peltosalmi ym., 2024, s. 78.)

Tässä opinnäytetyössä kerätään tietoa Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistoiminnan saavutettavuuden kehittämisen tueksi, ja tuloksia voi soveltaa myös muiden toimijoiden vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa selvitetään, millaisia kokemuksia ja käsityksiä maahanmuuttaneilla ihmisillä on vapaaehtoistoiminnasta. Tavoitteena on selvittää, mitkä asiat edistävät ja toisaalta mitkä estävät osallistumasta vapaaehtoistointaan. Aineisto kerättiin haastattelemalla kymmentä eritaustaista Suomeen muuttanutta ihmistä. Neljä heistä oli toiminut vapaaehtoisena Suomen Pakolaisavulla, kolmella oli kokemusta muusta organisoidusta vapaaehtoistoiminnasta Suomessa, ja kolmella ei ollut kokemusta organisoidusta vapaaehtoistoiminnasta.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Vapaaehtoistoiminta Suomessa

Tässä opinnäytetyössä on käytetty lähteenä tutkimusartikkeleiden lisäksi muun muassa Kansalaisareena ry:n vapaaehtoistoiminnan asiantuntijoiden laatimia julkaisuja. Kansalaisareena tukee valtakunnallisesti vapaaehtoistoimintaa järjestäviä tahoja ja toimii kattojärjestönä 140 järjestölle. Kansalaisareenan tavoitteena on edistää yhdenvertaisempaa ja saavutettavampaa vapaaehtoistoimintaa. (Kansalaisareena, i.a.-a). Kansalaisareena (i.a.-b) määrittelee vapaaehtoistoiminnan palkattomaksi tekemiseksi, jota ihminen tekee omasta tahdostaan tärkeäksi kokemansa asian puolesta. Kansalaisareenan teettämän selvityksen (2024b) mukaan 43 % Suomessa asuvista kertoi toimineensa vapaaehtoisena viimeisen vuoden aikana. Suurin osa vapaaehtoistoiminnasta tehdään järjestöjen ja yhteisöjen koordinoimana seniorien ja ikäihmisten sekä lasten ja nuorten parissa, asukas-, asuinalue- tai kylätoiminnassa sekä liikunnan ja urheilun parissa.

Vapaaehtoistoiminta ei korvaa ammattilaisten tekemää työtä ja yleensä sitä tehdään niin sanotusti tavallisen ihmisen taidoin. (Kansalaisareena, i.a.-b.)

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen edistää monella tavalla ihmisten hyvinvointia. Se lisää merkityksellisyyden ja yhteisöllisyyden tunnetta sekä vähentää yksinäisyyttä. (Kirkkopalvelut & Kansalaisareena, 2022.) Vapaaehtoistoiminta tuottaa hyvinvointia vastavuoroisesti sekä tekijälle että tekemisen kohteelle. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi olla voimaannuttava kokemus, joka lisää itsemääräämisen ja autonomian tunteita yksilössä tai yhteisössä. (Harju, 2019, s. 18.) Vapaaehtoisuus voi lisätä onnellisuutta, jos ihmisen elämänvaihe ei muutoin ole liian kuormittunut (Tanskanen & Danielsbacka, 2015).

Suomessa vapaaehtoistoimintaan osallistuvat kaiken ikäiset. Kansalaisareenan teettämässä tutkimuksessa on havaittu, että vapaaehtoistoimintaan osallistuvat useammin koulutetut ihmiset, esimerkiksi vain peruskoulun käyneistä 39 % ei ollut koskaan osallistunut vapaaehtoistoimintaan, kun korkeakoulutetuista osallistumattomien määrä oli 20 %. (Kansalaisareena, 2024a.) Elämäntilanne, terveys ja jaksaminen vaikuttavat vapaaehtoistyöhön osallistumiseen. Osalla ihmisistä epävarmuus omien kykyjen riittävydestä estää osallistumasta. Vapaaehtoistoiminnalta toivotaan usein mahdollisuutta osallistua lyhytkestoisesti tai kertaluonteisesti. Silti myös pitkäkestoisille, sitoutumista vaativille vapaaehtoistehtäville on tekijöitä. (Kansalaisareena, 2024b.)

2.2 Suomeen muuttaneet ihmiset

Suomen väestöstä hieman yli 10 % oli ulkomaalaistaustaisia vuonna 2023. Ulkomaalaistaustainen tarkoittaa, että ihmisen molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaiset ovat ikärakenteeltaan suomalaistaustaisia nuorempia, suurin ryhmä on 25–44-vuotiaat. Suomeen muuttavien määrä on kasvussa. Vuonna 2023 Suomeen muutti yli 73 000 ihmistä. Eniten muutettiin Ukrainasta, Venäjältä, Sri Lankasta ja Intiasta. (Tilastokeskus, i.a.) Ulkomaalaistaustaisten asuminen painottuu suuriin

kaupunkeihin ja esimerkiksi vuonna 2024 pääkaupunkiseudulla ulkomaalaistaustaisia oli 21 prosenttia väestöstä (Mäki ym., 2024).

Suomeen muuton syynä on yleisimmin työ, perhe ja opiskelu. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalle rekrytoidaan aiempaa enemmän kansainvälisiä osaajia ja Suomeen tullaan runsaasti myös korkeakouluopintoihin. (Maahanmuuttovirasto, 2024.) Suomeen saavutaan myös suojeluperusteisista syistä. Vain pieni osa maailman yli 100 miljoonasta kodeistaan paenneesta ihmisestä on saapunut Suomeen. Suuri osa maailman pakkomuuttavista ihmisistä liikkuu kotimaansa sisällä ja kotimaan ulkopuolelle paetaan yleisimmin naapurimaahan. Pakolaiset saapuvat Suomeen turvapaikanhakijoina tai kiintiöjärjestelmän kautta. (Suomen Pakolaisapu, i.a.) Kansainvälisen suojelun tarpeessa Suomeen on kevään 2022 jälkeen saapunut etenkin ukrainalaisia, jotka ovat hakeneet tilapäistä suojelua. Turvapaikkaa ovat viime vuosina hakeneet muun muassa Somalian, Venäjän, Afganistanin, Syyrian ja Turkin kansalaiset. (Maahanmuuttovirasto, 2024.) Vuonna 2023 Suomi otti vastaan 1342 ihmistä pakolaiskiintiössä (Maahanmuuttovirasto, i.a.).

Uuteen maahan integroituminen on yksilöllinen prosessi, joka aiheuttaa ihmiselle psyykkistä kuormitusta. Kielen oppimisen, yhteiskuntaan orientoitumisen ja työllistymisen lisäksi kotoutumisen osa-alueita ovat muun muassa sosiaalinen ja kulttuurinen kotoutuminen. Sosiaaliset suhteet monipuolisesti eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten kanssa ja sosiaaliset verkostot auttavat kielen oppimisessa ja lisäävät itsetuottamusta. Kotoutuminen tapahtuu yleensä ennemmin paikkakuntatasolla, kuin abstraktimmalla yhteiskunnan tasolla. (Saukkonen, 2016.)

Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi vuonna 2021 uuden kotoutumiseen liittyvän sanaston, jossa ”maahanmuuttaja” -termin rinnalle on nostettu sana maahanmuuttanut, joka kuvaa paremmin ihmisen tilannetta (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2021). Vaikka ihmisten luokittelu eri määrittelyiden alle ei aina ole tarpeen, on se tarkoituksenmukaista esimerkiksi silloin, kun tutkitaan tai selvitetään erityisesti maahanmuuttotaustan vaikutusta erilaisiin ilmiöihin. Sen lisäksi että maahan muuttaminen vaikuttaa yksilön elämään ja hyvinvoinnin mahdollisuuksiin, on maahanmuuton kasvaessa yhteiskunnallisesti tärkeää selvittää sen

vaikutusta esimerkiksi yhteiskunnalliseen osallistumiseen. (Kettunen & Sipinen, 2022.) Maahanmuuttotaustan lisäksi ihmisen elämässä risteävät useat muutkin osallistumiseen vaikuttavat tekijät, kuten ikä, sukupuoli, yhteiskuntaluokka, etnisyys tai uskonto (Crenshaw, 1989).

2.3 Maahanmuuttaneet vapaaehtoisina

Suomessa vapaaehtoistoimintaan osallistuvien maahanmuuttaneiden määrää ei ole tilastoitu. Suomessa on noin 900 monikulttuurista maahanmuuttaneiden perustamaa yhdistystä, joissa toimii eritaustaisia ihmisiä erilaisissa rooleissa, esimerkiksi vapaaehtoisina (Honkala, i.a.). Maahanmuuttaneet toimivatkin aktiivisesti monikulttuurisissa yhdistyksissä. Sen sijaan vain kolmanneksella valtakunnallisista sote-järjestöistä on maahanmuuttaneita jäseninä tai vapaaehtoisina (Peltosalmi ym., 2024, s. 73).

Maahanmuuttaneiden osallistumista vapaaehtoistoimintaan on tutkittu etenkin Suomen ulkopuolella. Kansainvälisissä tutkimuksissa on viime vuosina tutkittu muun muassa pakolaistaustaisten maahanmuuttaneiden naisten vertaistoiminnan vaikutuksia (Gower ym., 2022), selvitetty maahanmuuttaneiden vapaaehtoisten sosiaalisen osallistumisen tasoa ja vapaaehtoisuuden yhteyksiä sosiaaliseen ja poliittiseen osallistumiseen (Ambrosini & Artero, 2023). Lisäksi on selvitetty vapaaehtoistyön tekemisen roolia maahanmuuttaneiden työelämäpolulla sekä Suomen että Iso-Britannian ja Pohjois-Irlannin kontekstissa (Bontenbal ym., 2023) sekä maahanmuuttaneiden vapaaehtoisten kokemuksia vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta (Sveen ym., 2023).

Suomessa Päivi Pirkkalainen on tutkinut maahanmuuttaneiden osallistumista kansalaistoimintaan. Hän on esimerkiksi tarkastellut turvapaikanhakijoiden kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen vaikutusta kotoutumiseen ja osallisuuden kokemukseen. Osallistuminen kansalaisyhteiskuntaan oli turvapaikanhakijoille tärkeä kotoutumisen osa-alue, jonka kautta luotiin sosiaalisia verkostoja ja edistettiin työllistymistä. Samaan aikaan osallisuuden tunteen muodostumista heikensivät epävarma maassaolostatus ja perheenyhdistämisen onnistumisen

epävarmuus. (Pirkkalainen, 2022.) Pirkkalainen, Wass ja Weide (2016) ovat tutkineet Suomen somalien yhteiskunnallista osallistumista. Tutkimuksen mukaan Suomen somalit toimivat aktiivisesti niin monikulttuurisissa kuin muissakin yhdistyksissä. Suomen somalien perustamat yhdistykset toimivat dynaamisesti eri aihealueilla ja niitä pyöritetään pääasiassa vapaaehtoisvoimin.

Yeteshawork B. Berhanu (2017) kuvaa Kansalaisareenan julkaisemassa tutkimuksessa maahanmuuttaneiden osallistumista muodolliseen vapaaehtoistoimintaan järjestöissä sekä vapaaehtoistoiminnan merkitystä maahanmuuttaneiden kotoutumiselle. Berhanu haastatteli kymmentä maahanmuuttanutta vapaaehtoista sekä viittä vapaaehtoistyön koordinaattoria. Tärkeimpiä syitä vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle oli oman työtilanteen parantaminen, sillä suurin osa haastatelluista oli haastatteluhetkellä työttömänä.

Farid Ramadan (2022) on tutkinut järjestötyön vaikutusta maahanmuuttaneiden osallisuuden kokemukseen. Tutkimuksen mukaan järjestössä esimerkiksi vapaaehtoisena toimiminen mahdollistaa omien ajatusten esiintuomisen ja itselle tärkeisiin asioihin vaikuttamisen. Omien, esimerkiksi kotoutumiseen liittyvien kokemusten hyödyntäminen vastaavassa tilanteessa olevien auttamiseksi nähtiin tärkeänä. Omakohtaiset kokemukset Suomeen kotoutumisen haasteista toivat ymmärrystä uusien tulijoiden haasteisiin. Esimerkiksi eräs Ramadanin haastattelema oli turhautunut kielikurssien väliin jääviin välillä pitkiinkin ajanjaksoihin, jolloin kurssilla opittu saattoi unohtua. Hän oli päättänyt perustamaan oman järjestön, jonka kautta hän oli aloittanut kielitaitoa ylläpitävän kielikahvilan järjestämisen.

2.4 Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motivaatiot

Anne Birgitta Yeung (2002) on tutkinut Suomessa vapaaehtoisten motivaatioita. Tutkimusten mukaan vahvimmin vapaaehtoisia motivoi halu auttaa muita. Toiseksi tärkein motivoiva tekijä on vapaa-ajan käyttäminen hyödylliseen tekemiseen. Muita motivoivia tekijöitä olivat esimerkiksi halu oppia uutta ja tavata uusia ihmisiä. Sitoutumista edistää kokemus ”itseisyydestä”, eli ”oman jutun”

löytämisestä ja sen toteuttamisesta. Yeung (2005) on kehittänyt vapaaehtoistoiminnan motivaatioita kuvaavan timanttimalin (kuvio 1), joka kuvaa kuinka motiivit suuntautuvat osin itsestä ulospäin, ja toisaalta myös vapaaehtoisen sisäisiin tekijöihin.

Kuvio 1. Vapaaehtoistoiminnan timanttimali (Yeung 2005).

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen vaikuttaa vapaaehtoisen hyvinvointiin usein positiivisesti, vaikka ihminen ei ajattelisi edistävänsä vapaaehtoistoiminnalla suoranaisesti omaa hyvinvointiaan. Erik Allardt (1976) on jäsentänyt ihmisen hyvinvoinnin kolmeen osa-alueeseen ”having, loving, being”, johon myöhemmin on lisätty myös ”doing” (Hirvilammi & Helne, 2014). ”Having” viittaa ihmisen perustarpeisiin, happeen, veteen, ruokaan, suojaan, turvallisuuteen ja toimeentuloon. ”Loving” viittaa sosiaalisuuteen, rakkauteen, ystävyyteen ja muuhun yhteenkuuluvuuden tarpeeseen toisten ihmisten kanssa. ”Being” sisältää esimerkiksi itsensä toteuttamisen yhteiskunnassa. ”Doing” on ihmisen aktiivista toimijuutta, itsemääräämistä, jonka voi jakaa autonomiaan ja kykenevyyteen. (Martela, 2022.) Vapaaehtoistoiminta vaikuttaa usealla eri hyvinvoinnin osa-alueella. Se voi esimerkiksi vastata yhteenkuuluvuuden tarpeeseen, tarjota tilaisuuden käyttää omia kykyjä ja mahdollistaa itsensä toteuttamisen aktiivisena toimijana yhteiskunnassa.

Edward Decin & Richard Ryanin kehittämän itsemääräämisteorian (self-determination theory) mukaan ihmisen kolme psykologista perustarvetta ovat omaehtoisuuden-, kyvykkyyden- ja yhteenkuuluvuuden tarpeet. Näiden tarpeiden täyttyminen vaikuttaa ihmisen motivaatioon (Deci & Ryan, 2000.) Vapaaehtoistoiminnan parissa ihmisen on parhaimmillaan mahdollista täyttää nämä kolme perustarvetta. Tutkimusten mukaan myös hyväntekemisen tarve voi olla ihmisen psykologinen perustarve. Muiden auttaminen aktivoi aivoissa mielihyvääalueita. (Martela & Ryan, 2015.)

Kun olosuhteet tukevat psykologisia perustarpeita, ihminen oppii paremmin ja sitoutuu toimintaan. Mikäli esimerkiksi vapaaehtoistoiminnassa psykologiset perustarpeet eivät täyty, ja ihmiset toimivat ulkoisesti kontrolloituna, on sitoutuminen ja viihtyminen toiminnassa huonompaa. (Craven ym., 2016.) Sisäinen motivaatio saa ihmiset toimimaan, koska toiminta itsessään on tyydyttävää ja palkitsevaa. Ulkoinen motivaatio sen sijaan ohjaa toimimaan ulkoisen syyn takia, esimerkiksi palkkion tai rangaistuksen välttämisen takia. Ulkoiset motivaattorit saattavat jopa pienentää sisäistä motivaatiota. Esimerkiksi toiminnan kontrollointi valvonnan tai kilpailutilanteen takia vähentää ihmisen autonomiaa, ja heikentää näin sisäistä motivaatiota. Ulkoinen motivaatio voi muuttua sisäiseksi, jos ihminen autonomisesti sisäistää toiminnan merkityksellisyyden ja integroi sen osaksi omaa ajatteluaan. (Deci & Ryan, 2000.)

2.5 Vapaaehtoistoiminnan saavutettavuus

Saavutettavuus on moniulotteinen ja laaja käsite, johon sisältyy useita osa-alueita, kuten sosiaalinen, viestinnällinen, tiedollinen, fyysinen ja digitaalinen saavutettavuus. Saavutettavuuden lisääminen hyödyttää yleensä kaikkia osallistujia. Saavutettavuuden toteutuminen palveluissa edellyttää moninaisten tarpeiden tunnistamista, toiminnan räätälöimistä tarpeet huomioiden sekä osallistumisen esteiden poistamista. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja asiakaslähtöisyys ovat saavutettavien palveluiden ytimessä. Keskeisenä tavoitteena on, että palvelujen ja toimintojen pitää sopia mahdollisimman hyvin erilaisten ihmisten käyttöön.

Ihmisiä ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan henkilön ominaisuuksiin liittyvien syiden takia. Vähemmistöryhmien osalta saavutettavuuden toteutuminen edellyttää joskus positiivista erityiskohtelua. (Hirvonen ym., 2009.) Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa heikommassa asemassa olevien ryhmien erityistarpeiden huomioimista, sillä yhdenvertaiset ja saavutettavat palvelut eivät aina toteudu kaikkien ihmisten samankaltaisella kohtelulla (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.-a.).

Valtakunnallisen Yhdenvertaista kulttuuria kaikille ry:n Kulttuuria kaikille -palveluun on koottu laajasti tietoa saavutettavuuden eri osa-alueista, joita voi soveltaa myös vapaaehtoistoimintaan. Kulttuuria kaikille -palvelun mukaan sosiaalisesti saavutettavan toiminnan tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi hyväksyvä, ystävällinen, tervetulleeksitoivottava ja avoin ilmapiiri sekä osallistumaan kannustaminen. Syrjinnän ehkäiseminen esimerkiksi koulutuksilla ja yhdessä laadituilla ohjeilla syrjintään puuttumiseksi ovat osa sosiaalista saavutettavuutta. (Yhdenvertaista kulttuuria kaikille ry, i.a.)

Viestinnällistä ja tiedollista saavutettavuutta lisäävät muun muassa selkokielisyys, monikielisyys sekä ymmärtämisen tukeminen esimerkiksi tarjoamalla tietoa kuunnellen tai kuvallisesti. Viestinnällisessä saavutettavuudessa tärkeää on myös kohderyhmälle relevanttien viestintäkanavien käyttäminen ja viestinnän ulkoasun suunnittelu mahdollisimman selkeäksi. Yleisluontoisen tiedon lisäksi syvällisemmän tiedon ja taustatietojen tarjoaminen helpottaa kokonais kuvan muodostamista ja tukee ymmärtämistä. (Yhdenvertaista kulttuuria kaikille ry, i.a.)

Digitaalinen saavutettavuus liittyy erilaisiin verkko- ja digipalveluihin. Digitaalisesti saavutettavaa palvelu on helppokäyttöinen ja ymmärrettävä erilaisille käyttäjille. (Etelä-Suomen aluehallintovirasto, i.a.) Fyysiseen saavutettavuuteen kuuluu muun muassa rakennetun ympäristön esteettömyys, joka tarkoittaa esimerkiksi kynnyksettömyyttä, mahdollisuutta käyttää hissiä ja hyvää valaistusta ja akustiikkaa (Yhdenvertaista kulttuuria kaikille, i.a.).

Saavutettavuuden osa-alueet limittyvät toisiinsa ja osa-alueita voi olla muitakin kuin edellä mainitut. Eri toiminnoissa ja palveluissa painottuvat eri osa-alueet. Tässä opinnäytetyössä painottuvat sosiaalisen, tiedollisen ja viestinnällisen

saavutettavuuden näkökulmat. Kaiken kaikkiaan saavutettavuuden kehittäminen tähtää osallisuuden mahdollisuuksien lisääntymiseen. Osallisuuden kokemukset vapaaehtoistoiminnassa voivat liittyä esimerkiksi mahdollisuuteen elää omannäköistä elämää, osallistua yhteisöihin ja vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin tai osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja sen jakamiseen muiden kanssa (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos, 2023b, s. 20.)

Saavutettava vapaaehtoistoiminta edistää sosiaalisesti kestävästä kehityksestä, joka on yksi kestävästä kehityksestä. Sosiaalisesti kestävä kehitys on yhdenvertaista ja oikeudenmukaista kehitystä, joka tähtää tasa-arvoisuuteen ja ihmisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Sosiaalisesti kestävä kehitys ehkäisee eriarvoistumista. (Aaltonen, 2022.) Fieldsin ym. (2023) mukaan vapaaehtoistoiminta voi edistää sosiaalisesti kestävästä kehityksestä suoraan toiminnan sisällöissä tai välillisesti, jos toimintaan voi osallistua yhdenvertaisesti ja siitä on mahdollista saada osallisuuden kokemuksia, vaikka toiminnan sisällöt eivät suoraan liittyisi sosiaalisesti kestävästä kehityksestä. (Granskog Wise ym., 2024.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kuten muuallakin yhteiskunnassa, myös vapaaehtoistoiminnassa näkyy Suomen väestön monimuotoistuminen ja sen luomat kehittämistarpeet. Uusien eritaustaisten vapaaehtoisten mukaan tavoittaminen on tärkeää sekä yksilöiden hyvinvoinnin ja osallisuuden takia, että vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuuden ja yhteiskunnallisen luottamuksen kannalta.

Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia maahanmuuttaneiden ihmisten kokemuksia ja käsityksiä vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta. Työn tavoitteena on selvittää, mikä edistää maahanmuuttaneiden osallistumista ja vapaaehtoistoimintaan sitoutumista, millaiset asiat motivoivat osallistumaan vapaaehtoistoimintaan ja millaisia asioita vapaaehtoistoiminnassa pidetään tärkeinä. Toisaalta selvitetään myös millaiset asiat estävät tai hidastavat vapaaehtoistoimintaan osallistumista.

Tavoitteena on tuottaa tietoa Suomen Pakolaisavun ja muiden toimijoiden vapaaehtoistoiminnan saavutettavuuden kehittämisen tueksi, jotta yhä useammat eritaustaiset maahanmuuttaneet ihmiset osallistuisivat vapaaehtoistoimintaan.

Tutkimuskysymykset ovat:

Millaisia kokemuksia ja käsityksiä maahanmuuttaneilla ihmisillä on vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta?

Mitkä tekijät edistävät ja mitkä estävät osallistumista vapaaehtoistoimintaan?

4 TYÖELÄMÄKUMPPANINA SUOMEN PAKOLAISAPU RY

Opinnäytetyön työelämäkumppani on Suomen Pakolaisapu ry. Suomen Pakolaisapu on Suomen suurin pakkomuuttoon ja kotoutumisasioihin liittyviin kysymyksiin erikoistunut kansalaisjärjestö, joka on toiminut lähes 60 vuoden ajan. Suomen Pakolaisavun missiona on: ”Turvaamme monimuotoisen pakkomuuton koskettamien ihmisten oikeuksia, suojelua sekä vahvistamme heidän mahdollisuuksiaan selviytyä ja rakentaa rauhaa.” Suomen Pakolaisapu tekee töitä Suomen lisäksi Etiopiassa, Myanmarissa ja Ugandassa. Vuonna 2023 Suomen Pakolaisavussa työskenteli 202 henkilöä, joista 48 teki töitä Suomessa. (Suomen Pakolaisapu, 2023.) Opinnäytetyö sijoittuu Suomen Pakolaisavun Väestösuhdeyksikköön.

Suomen Pakolaisapu koordinoi vapaaehtoistoimintaa, jonka tavoitteena on muun muassa vahvistaa maahanmuuttaneiden kielitaitoa ja hyvinvointia sekä tukea sosiaalisten verkostojen muodostumista ja työllistymistä. Toimintaan voi osallistua Suomeen muuton syystä riippumatta. Vapaaehtoisten ohjaamisessa Puhutaan-ryhmissä harjoitellaan suomen kieltä. Vapaaehtoiset Suomiluotsit auttavat maahanmuuttaneita yksilöllisesti esimerkiksi asioinnissa tai opinnoissa ja työelämämentorit tukevat työnhaussa ja työelämätaidoissa. Vapaaehtoiset globaalikasvattajat käyvät kouluilla pitämässä työpajoja esimerkiksi pakolaisuuteen ja

ilmastonmuutokseen liittyen. Rinnakkain-hankkeen vapaaehtoiset tukevat rasis- mia kokeneita. Vuonna 2023 Suomen Pakolaisavulla toimi 170 aktiivista vapaa- ehtoista. (Suomen Pakolaisapu, i.a.)

5 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on tavoittaa ihmisen toiminnasta jotakin mikä muuten olisi välittömän havainnon saavuttamattomissa, sen sijaan että pyrittäisiin löytämään ”totuus” tutkitavasta asiasta (Alasuutari, 1994.) Laadullinen tutkimus menetelmänä sopii hyvin merkitysten, kokemusten ja käsitysten tutkimiseen. Laadullisessa tutkimuksessa arvostetaan tutkimuksen kohteena olevien ihmisten subjektiivutta ja toimijuutta. Tässä opinnäytetyössä pyritään tavoittamaan ihmisten omia näkökulmia ja heidän toiminnalleen ja kokemuksilleen antamiensa merkityksiä. Myös tutkijan oman subjektiivuden tunnistaminen on tärkeää, sillä tutkijan omat tavoitteet ja merkityksenannot vaikuttavat tehtyihin tulkintoihin. (Juhila, i.a.)

5.1 Aineiston keruu ja käsittely

Keräsin aineiston puolistrukturoiduin teemahaastatteluin keväällä 2024. Haastatteluissa käsiteltävät teemat olin päättänyt etukäteen yhdessä Suomen Pakolaisavun työntekijöiden kanssa ja kysymykset muotoutuivat lopulliseen muotoonsa haastattelutilanteen edetessä. Teemahaastattelu sopi hyvin aineistonkeruun menetelmäksi, sillä se jättää tilaa haastateltavan omalle puheelle. (Hyvärinen, ym., i.a.)

Suomen Pakolaisavun työntekijät tavoittelivat heidän organisaatiossaan vapaaehtoistoimintaan osallistuneita maahanmuuttaneita haastateltavia vapaaehtoisten sähköpostilistoilta ja henkilökohtaisesti kysymällä. Suomen Pakolaisavulla on vuosittain noin 170–200 aktiivista vapaaehtoista ja sähköpostilistoilla on myös

aiemmin mukana olleita vapaaehtoisia. Vapaaehtoisista melko pieni osa on maahanmuuttotaustaisia, eikä Pakolaisapu tilastoi ihmisten taustatietoja tämän osalta. Pakolaisavun vapaaehtoistoimintaan osallistumattomia haastateltavia löysin omien verkostojeni kautta.

Pyrin haastatteluissa käyttämään selkosuomea, sillä haastateltujen äidinkieli ei ollut suomi. Osassa haastatteluista käytettiin englantia apukielenä, ja osa haastatteluista tehtiin kokonaan englanniksi. Nauhoitin haastattelut haastateltujen luvalla. Litteroin haastatteluaineiston ja poistin tiedot, joista haastatellut voisi tunnistaa.

5.2 Haastattelut ja haastateltavat

Haastattelin kymmentä maahanmuuttanutta ihmistä, joista neljä löytyi Suomen Pakolaisavun vapaaehtoisten joukosta ja kuusi omien verkostojeni kautta. Tunsin kaksi haastateltavaa entuudestaan. Neljä haastateltua oli toiminut vapaaehtoisena Suomen Pakolaisavulla ja kuusi haastateltua ei ollut osallistunut Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistoimintaan. Näistä kuudesta kolme oli kuitenkin tehnyt jonkinlaista vapaaehtoistyötä joko Suomessa tai ennen Suomeen muuttamista. Osalla haastatelluista oli kokemusta vapaaehtoistoimintaa muistuttavasta auttamisesta, jota ei tehty minkään organisaation koordinoimana. Alun perin ajatukseksi oli, että tavoittelisin haastateltaviksi maahanmuuttaneita ihmisiä, jotka eivät ole tehneet lainkaan vapaaehtoistyötä elämänsä aikana, jotta voisin kerätä tietoa vapaaehtoistyön tekemistä estävistä tekijöistä. Tämä osoittautui kuitenkin hankalaksi, sillä yleensä viimeistään haastattelutilanteessa kävi ilmi, että lähes kaikilla haastatelluilla oli jotain kokemusta vapaaehtoistyön kaltaisesta auttamisesta Suomessa tai muussa maassa. Havaitsin myös haastatteluja tehdessäni, että saan vastauksia vapaaehtoistyön esteisiin liittyviin kysymyksiin myös heiltä, jotka ovat toimineet vapaaehtoisina. Useat haastatellut puhuivat asioista ja ilmiöistä omien kokemuksiansa lisäksi myös laajemmin.

Päätimme Suomen Pakolaisavun asiantuntijan kanssa, että haastateltaviksi etsittäisiin alle 15 vuotta Suomessa asuneita henkilöitä. Suomeen muuton syytä ei koettu tarpeelliseksi rajata, sillä Suomen Pakolaisavun toiminta on suunnattu

suojeluperusteella Suomeen muuttaneiden lisäksi myös muista syistä Suomeen muuttaneille ihmisille. En kysynyt Suomeen muuton syytä haastatelluilta, mutta keskusteluissa kävi ilmi, että Suomeen oli muutettu suojeluperusteisesti, opiskelun tai työn takia tai perhesyistä. Haastellut olivat iältään 29–43-vuotiaita. He olivat asuneet Suomessa 1,5–12 vuotta. Haastatellut olivat kotoisin Afganistanista, Egyptistä, Eritreasta, Filippiineiltä, Intiasta, Iranista, Turkista sekä eräästä Latinalaisen Amerikan maasta, jota ei tässä tarkemmin kerrota haastatellun pyynnöstä. Haastatelluista yksi oli kotivanhempana, neljä opiskeli ammattioppilaitoksessa, korkeakoulussa tai kotoutumiskoulutuksessa ja viisi oli työelämässä. Haastatelluista kuusi oli naista ja neljä miestä.

Haastattelut olivat kestoltaan 21–56 minuuttia. Haastatteluista kolme tehtiin Teamsin kautta ja loput seitsemän kasvokkain julkisissa tiloissa. Haastatteluissa puhuttiin suomea ja englantia. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 398 minuuttia. Haastattelujen teemat ja kysymykset käytiin etukäteen läpi yhdessä Suomen Pakolaisavun työntekijöiden kanssa ja näin varmistettiin, että ne palvelevat heidän tiedontarpeitaan. Haastattelukysymykset ovat liitteenä.

5.3 Aineiston analyysi teemoittelemalla

Analysoin aineiston aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin ryhmittelemällä sen aineistosta muotoutuneiden teemojen tai kategorioiden alle. Käytännössä kävin litteroitua aineistoa läpi ja merkitsin sieltä tutkimuskysymysten kannalta relevantteja kohtia, esimerkiksi lauseita tai pidempiä aineistopätkiä, jotka yksinkertaistin ja pelkistin lyhyemmiksi lauseiksi tai sanoiksi. Aineiston ja tutkimuskysymysten johdattamana aloin muodostaa ala- ja yläteemoja. Siirsin pelkistetyt lauseet tai sanat taulukkoon, jossa koodasin eri väreillä eri teemojen alle sopivia aineistopätkiä. Näin teemojen sisältö eli tulokset syntyivät. (Lofgren, 2013; Juhila, i.a, Juuti & Puusa, 2020.)

Taulukko 1. Esimerkki teemoittelusta.

Suora lainaus	Pelkistetty ilmaus	Alateema	Pääteema
I was unemployed at that time and then also I was volunteering, paying my own travel expenses and all. So that was challenging for me and I was like, OK, it's like even though I was unemployed then I then I took this thing. OK. I will continue volunteering and just keep contributing my time. So that was a challenge for me. Like many people who are unemployed won't pay bus fare just to do the volunteering. They will prefer to save the money.	Työttömänä rahan puute hankaloitti vapaaehtoistoimintaan osallistumista (mutta henkilö päätti silti osallistua)	Rajalliset voimavarat	Vapaaehtoistoimintaan osallistumista estävät tai hidastavat tekijät
antaa muille ihmisille ulkomaalaistaustalle ihmisellekin niinku motivaatio että okei mä voinkin jossain vaiheessa tällä tasolla puhua, että se suomenkielen puhuminen ei oo siis mitään niinku dead-ended jos mä nyt puhun tässä tällasella tasolla	Motivoida muita omalla esimerkillä ja hyödyntää omaa kokemusta	Oman kokemuksen hyödyntäminen	Vapaaehtoistoimintaan osallistumista ja sitoutumista edistävät tekijät

Yllä olevassa taulukossa havainnollistan teemoittelun prosessia, jossa olen pelkistänyt osia aineistosta yksinkertaisempaan muotoon ja muodostanut pelkistettyihin ilmauksiin liittyviä ala- ja yläteemoja.

6 MAAHANMUUTTANEIDEN KOKEMUKSIA JA KÄSITYKSIÄ VAPAAEHTOISTOIMINNASTA

Haastateltujen kokemuksia ja käsityksiä kuulemalla saatiin selville millaiset asiat motivoivat ja edistävät vapaaehtoistoimintaan osallistumista, ja mitkä tekijät hidastavat tai estävät. Opinnäytetyön tulokset onkin jaettu kahden laajemman pääteeman alle: vapaaehtoistoimintaan osallistumista ja sitoutumista edistävät tekijät sekä vapaaehtoistoiminnan esteet. Lisäksi niitä edeltää luku, jossa käsitellään haastateltavien kokemuksia vapaaehtoistoiminnan kaltaisesta auttamisesta vapaaehtoistoimintaa koordinoivien organisaatioiden ulkopuolella. Lopussa on luku, jossa käydään läpi haastateltavien ajatuksia Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistehtävistä.

6.1 Vapaaehtoistoiminta organisaatioiden ulkopuolella

Kolme haastateltua kertoi tehneensä tai tekevänsä Suomessa vapaaehtoistoiminnan kaltaista auttamista ilman järjestön tai muun toimijan koordinaointia. Yleensä auttaminen oli omasta kotimaasta tulleiden ihmisten auttamista, esimerkiksi Kela- tai digiasioissa, asunnon etsimisessä tai muussa asioimisessa. Esimerkiksi vuonna 2017 Suomeen saapui kiintiöjärjestelmän kautta ihmisiä, jotka olivat kotoisin Eritreasta, samasta maasta kuin eräs haastateltu. Ihmiset saapuivat Suomeen verrattuna erilaisista olosuhteista ja esimerkiksi digipalveluiden käyttö oli saapujille uutta. Haastateltu käytti useana vuonna paljon aikaa uusien tulijoiden auttamiseen. Autetut ihmiset eivät olleet hänelle entuudestaan tuttuja. Oma kokemus Suomeen asettautumisesta auttoi ymmärtämään uusien tulijoiden haasteita ja tarpeita. Haastateltu oli oivaltanut, että parasta olisi, jos ihmiset oppisivat alun jälkeen itse hoitamaan asiansa, sen sijaan että hän auttaisi heitä aina. Haastateltu tiesi, että sosiaalipalveluiden työntekijät eivät ehdi auttaa uusia tulijoita kaikissa asioissa.

Ei sossut pysty jokaisen kerran. Jotkut niillä ei oo pankkikorttia tai jotkut niiltä menee jos kortti ois kadonnut, ne ei pysty edes tietään miten suljetaan netin kautta tai pankin kautta. Jotkut kaverit ottaa

lainaa eikä tiedä miten maksetaan. Jos toi liittyy vapaaehtoistyöhön niin mä oon tehnyt aika monta vuotta.

Erästä haastateltua oli pyydetty toimimaan ensin epävirallisesti kieliapuna, jonka jälkeen hänet oli myös määrääjäksi palkattu tulkiksi. Oman kielitaidon merkitys oli tunnistettu ja sitä oli hyödynnetty muiden auttamiseksi.

Silloin kun ne kysyy mua, se on itsestään selvä, se liittyy varmaan siihen kulttuuriin. Se on itsestään selvä asia, että mun on pakko auttaa.

Eräs haastateltu kuvaili tilannetta, jossa hänen ystävänsä oli soittanut hänelle Kelasta pyytääkseen kieliapua asiointiin. Toinen haastateltu auttoi TikTokissa nuoria oppimaan suomea. Haastatellut pitivät muiden auttamista itsestään selvänä asiana.

Iso-Britanniassa organisaatioiden ulkopuolella tapahtuva epävirallinen vapaaehtoistoiminta on isommassa roolissa vähemmistöihin kuuluvien kuin valtaväestön elämässä, esimerkiksi POC (People Of Colour) -ihmisillä sekä sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevilla. Vähemmistöihin kuuluvien ihmisten vapaaehtoistoimintaan osallistumisen esteitä tarkasteltaessa tulisikin tunnistaa, millaista epävirallista vapaaehtoistoimintaa kyseiset ihmiset jo tekevät. Organisaatioiden ulkopuolella tapahtuvan vapaaehtoistoiminnan huomiotta jättäminen eristää sitä tekevät ihmiset, eikä silloin tunnisteta heidän tekemänsä auttamisen arvoa. (Dean, 2022.)

6.2 Vapaaehtoistoimintaan osallistumista ja sitoutumista edistäviä tekijöitä

Haastatellut tunnistivat ja nimesivät runsaasti erilaisia vapaaehtoistoimintaan osallistumisen ja toimintaan sitoutumisen kannalta tärkeitä motivoivia tekijöitä, jotka näkyvät alla olevassa taulukossa.

Kuvio 2. Vapaaehtoistoimintaan osallistumista ja sitoutumista edistävät tekijät.

Yleensä vapaaehtoistoimintaan motivoivia asioita oli useita, ja ne olivat saattaneet muuttua elämän varrella. Haastatteluissa keskusteltiin myös haastateltujen kotimaiden ja Suomen välisistä eroista vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa ja muussa auttamisessa.

6.2.1 Auttamisen merkityksellisyys

Kuten Yeungin (2002) tutkimuksessa, myös tässä opinnäytetyössä selvimmän haastateltuja motivoi osallistumiseen halu auttaa muita ihmisiä. Kaikki haastatellut kertoivat haluavansa auttaa muita. Auttaminen nähtiin luonnollisena ja selvänä osana ihmisenä elämistä. Suomen Pakolaisavulla vapaaehtoisena toiminut haastateltu kertoi kokevansa haastavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten auttamisen olevan merkityksellistä sekä hänelle että autettaville ihmisille. Eräs vapaaehtoisen kohtaama turvapaikanhakija oli kiittänyt häntä ja kertonut hänelle kuinka arvokasta hänen tukensa ja läsnäolonsa oli ollut. Tämä oli tuntunut erityisen hyvältä ja lisännyt vapaaehtoisen motivaatiota jatkaa kyseisessä vapaaehtoistehtävässä.

Suurin osa haastatelluista kertoi, kuinka muiden auttaminen oli kuulunut heidän kotimaansa, tai muun maan, jossa he olivat asuneet kulttuuriin. Monet haastatelluista ovat kotoisin sellaisista maista, joissa avun tarpeessa ihmiset eivät voi useinkaan kääntyä yhteiskunnan tai sosiaaliturvajärjestelmän puoleen, vaan ihmisten täytyy tukeutua toisiinsa. Eritreasta kotoisin oleva haastateltu kertoi, kuinka oli lapsena ja nuorena käynyt säännöllisesti auttamassa alueensa vanhoja ihmisiä esimerkiksi veden kantamisessa, sillä kyseisillä ihmisillä ei ollut omia lapsia, jotka olisivat voineet auttaa.

Vapaaehtoistoimintaan ja muuhun kansalaistoimintaan osallistuminen siirtyy usein sukupolvelta toiselle (Oikeusministeriö, 2021a). Egyptistä kotoisin oleva haastateltu kertoi, kuinka hän oli jo lapsena tottunut siihen, että hänen vanhempansa auttoivat köyhiä perheitä, lahjoittivat rahaa ja jakoivat ruokaa. Haastatellun mukaan köyhyys on Egyptissä laajaa ja näkyvää, eikä valtio pysty auttamaan kaikkia köyhiä ihmisiä. Siksi auttaminen on tavallisten ihmisten ja apua organisoivien tahojen vastuulla. Sama haastateltu kuvaili miten Egyptissä muslimit antavat vapaaehtoisia lahjoituksia hyväntekeväisyyteen monenlaisissa eri tilanteissa.

And then in our religion, we are always encouraged to do voluntary donations like it's always. If you're sick, it's good to give money. It's always that said, if you are in trouble. It's always to give money other than the compulsory, so the culture, the religion is always pushing you to volunteer to do need to help.

Useat haastatellut kertoivat haluavansa käyttää aikaansa hyvän tekemiseen. Vapaaehtoistoiminnalta toivottiin, että auttamisen tulos näkyisi konkreettisesti. Konkreettinen auttaminen tuntui motivoivalta. Toisaalta joidenkin mielestä Suomessa on hankalampi nähdä ketkä ovat avun tarvitsijoita, sillä esimerkiksi ihmisen tulotaso tai elämäntilanne ei välttämättä näy päällepäin. Egyptistä kotoisin oleva haastateltu kertoi, kuinka hänen kokemuksensa vapaaehtoistoiminnasta ja avun tarvitsijoista laajeni Suomessa.

I did it back in Egypt as well, and I did in India but in Egypt and India, they were more about helping the poor, and by helping the poor, I helped to be a better person myself and to understand different cultures but when I came to Finland it had different meaning. It was helping other students and professionals. It was not just about helping the poor, so I had like this really close-minded. Went back in Egypt and in India when I did the voluntary work. But here it got deep and then more wider. Yeah everyone, everyone needs help. It's not just the poor or the old people who are unlucky in life.

Jotkut haastatellut nostivat esiin, kuinka tekemällä vapaaehtoistyötä he auttavat myös itseään. Yhteiskuntaan osallistumisen ja yhteisön ja yksilöiden auttamisen ajateltiin hyödyttävän lopulta myös epäsuorasti auttajaa itseään ihmisten hyvinvoinnin lisääntyessä ja sosiaalisten ongelmien vähentyessä esimerkiksi tietyillä asuinalueilla. Suoraan itseen vaikuttavia hyötyjä koettiin myös heti vapaaehtoistoiminnan suorittamisen jälkeisenä hyvänä olona.

This positive feeling you get right after your you accomplished something and when you accomplish something that's related to you. You feel a lot of, like you feel good about yourself, but when you do it for someone else it's the double, you feel so much better. And so it's a bit selfish in that sense, but it makes you feel good.

Muiden auttamisen koettiin tuovan vapaaehtoiselle merkitystä ja sisältöä päiviin.

Mun mielestä tärkeä asia on että maahanmuuttajat jotka tulee Suomeen uskoo itteen, se on todella tärkeä. Jos haluat että sä saat sä voit ottaa, ei tarvitse olla että se on iso asia, se voi olla pieni asia. Vapaaehtoistyötä, esimerkiksi. Sä teet jotain hyödyllinen, sun päivä ei mene turhaksi. Koko päivän iltapäivän, ennen kuin sä meet nukkumaan esimerkiksi sä kysyt itse, mitä sä oot tehnyt tänään, vaikka se on pieni asia, että tosi pieni asia, jos sä teet että se anna hyvä olo sulle.

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi parantaa tekijänsä tunnetta hyödyllisyydestä. Itsensä kiireisenä pitäminen ja tarkoituksenmukaisen tekemisen itselleen järjestäminen voivat olla motivoivia asioita vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa. (Sveen ym. 2023.)

I keep myself busy. I don't like to just sit and do nothing. Mä tunnen että mä olen eläin jos mä en tee jotain hyödyllinen, vain syön ja nukkuu.

Eräs haastateltu kertoi, että hänelle on tärkeää olla aktiivinen ja järjestää itselleen hyödyllistä tekemistä. Vaikka hän oli asunut Suomessa vasta pari vuotta, hän kertoi osallistuneensa jo useampaan eri lyhyeen vapaaehtoistehtävään.

6.2.2 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Vapaaehtoistoiminta nähtiin keinona vaikuttaa yhteiskuntaan ja parantaa maailmaa, osallistua johonkin itselle tärkeään asiaan ”isompaa tarkoitusta varten”.

It feels good and do your part in order to contribute it to the society, because that's how the balance in the world will be. There are good things, bad things, and if you volunteer you are balancing the good part.

Ramadanin (2022) tutkimuksen mukaan järjestöjen tuen, osaamisen ja verkostojen avulla maahanmuuttaneet haastatellut olivat voineet ottaa kantaa ja vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin yhteiskunnassa. Vaikuttaminen oli tehokkaampaa ja näkyvämpää järjestön tuella kuin yksityishenkilönä. Ambrosinin & Arteron (2022) tutkimuksessa maahanmuuttaneiden tekemä vapaaehtoistoiminta tähtäsi usein yhteiskunnallisen muutoksen tekemiseen ja oli kytköksissä myös muuhun

poliittiseen osallistumiseen. Myös tässä opinnäytetyössä usea haastateltu kertoi haluavansa vaikuttaa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin asioihin. Suomen Pakolaisavulla vapaaehtoisina toimineet olivat halunneet auttaa pakolaisia ja muita Suomeen muuttaneita ja esimerkiksi parantaa ulkomaalaistaustaisten ihmisten asemaa työelämässä.

Haluaisin vaikuttaa, kun tällä hetkellä Suomi ei ole sillä tavalla niin auki näihin ulkomaalaistaustaisiin työntekijöihin, varsinkin jos on huono suomen kieli. On joko aina niin että ne ei palkata, tai on viimeinen vaihtoehto. Kuitenkin tuntuu todella pahalta siinä mielessä ja mä haluaisin että mä pystyn jotain tehdä ainakin, vaikka mä oon minori-teetti tässä.

Tärkeänä pidettiin käytännönläheistä tekemistä pelkän puhumisen sijaan. Etenkin yhden haastatellun mukaan jatkuvan epäkohdista puhumisen sijaan pitäisi siirtyä tekemään ja toteuttamaan konkreettisia tekoja asioiden muuttamiseksi. Hänen mukaansa on turhaa vain istua ja toivoa muutosta, sillä kehitys tapahtuu toiminnan kautta. Toinen haastateltu kertoi aloittaneensa vapaaehtoistoiminnan Suomen Pakolaisavulla luettuaan pakistanilaisen tyttöjen oikeutta koulunkäyntiin puolustavan aktivisti Malala Yousafzainin kirjan. Kirjan lukemisen vuoksi hänellä heräsi tahto auttaa ja toimia.

Eräs haastateltu kuvaili, kuinka hänelle on tärkeää jakaa tietoa ja edistää lukemista ja lukutaitoa. Hänen mukaansa tiedon välittyminen ja kommunikointi muuttaa maailmaa ja auttaa ihmisiä osallistumaan. Hän oli kotimaassaan tehnyt englannin opettajan työtä ja oli Suomessa parhaillaan oman kotoutumisensa alkuvaiheessa kiinnostunut vapaaehtoistyönä opettamaan englannin kieltä arabiankielille naisille erään yhdistyksen kautta.

Jotkut haastatellut kertoivat vapaaehtoistyön tekemisen olevan tapa osallistua yhteiskunnan toimintaan ja toisaalta sitä pidettiin myös tapana ”antaa takaisin yhteiskunnalle”. Oman vapaaehtoistoimintaan osallistumisen nähtiin liittyvän isompaan yhteiskunnalliseen muutoksentekoon.

6.2.3 Omien kokemusten ja osaamisen hyödyntäminen

Vapaaehtoistoiminnassa haluttiin hyödyntää omia kokemuksia esimerkiksi kielen oppimisesta, Suomeen asettautumisesta ja työelämästä. Suomen Pakolaisavulla vapaaehtoisena toimiva haastateltu kertoi olevansa tyytyväinen voidessaan toimia positiivisena esimerkkinä suomen kielen oppijoille.

Mä koen siitä, että mä oon niinku kokemuksen asiantuntija, siinä mielessä oltiin oltu samassa veneessä. Suomen kieli ei siis oo meidän tausta, me emme ole mitään natiivisuomen kielen puhujia. Se on yks syy mikä motivoi minua, että mä tiedän missä ne on ja mä oon ollu siellä jossain vaiheessa ja mä haluaisin kuitenkin motivoida ihmisiä että voi puhuakin hyvin harjoittelemalla.

Toinen haastateltu haluaisi toimia vapaaehtoisena maahanmuuttaneiden naisten parissa, sillä hänellä on oma kokemus naisena Suomeen asettumisesta ja esimerkiksi siitä kuinka vaikeaa on löytää kavereita. Hänen kokemuksensa mukaan suomalaiset ovat varovaisia tutustumaan muualta Suomeen muuttaneisiin ja etenkin kotiäidit voivat jäädä hyvin yksin. Haastatellun lähtömaassa naisilla ei ole juurikaan mahdollisuuksia kouluttautua tai käydä töissä. Suomeen tultuaan hän on opiskellut ja tehnyt töitä jo useita vuosia. Hän haluaisi kertoa naisille, että Suomessa naisilla on oikeuksia, vapauksia ja mahdollisuuksia, esimerkiksi kouluttautumisen, työn ja vapaa-ajan suhteen.

Koska mitä mä itse tulín Suomeen, mäkin olen nainen, ja mulla ei ollut niin paljon kavereita ja tällä hetkellä mä osaan aika paljon että miten voi auttaa naisia sekä miehiä. Et sen takia mulla on semmonen persoonakin, että olen auttaminen ihminen että haluan auttaa ihmisiä jotka tarvii apua.

Mun motivaatio on että mä tykkään auttaa ihmisiä aika paljon, naisia, ja kerron omasta kokemuksesta, alkaako heille tulee se ongelma, nekin voi saada apua. Mä voin esimerkiksi neuvon heille mistä voi saada apua missä on heidän ongelmia ja mikä on heidän ongelma ja hoidetaan se.

Myös Ramadanin (2022, s. 61) tutkimuksessa maahanmuuttaneiden järjestötoimintaan osallistumisen yhtenä motiivina oli halu hyödyntää omia kokemuksia. Ramadanin haastattelemissa ihmisillä oli kotoutumisen alkuvaiheessa ollut

hankaluuksia esimerkiksi kielitaitoon, yksinäisyyteen ja verkostojen puutteeseen liittyen. Omakohtaiset kokemukset auttoivat ymmärtämään millaisia tarpeita muilla samassa tilanteessa olevilla voisi olla.

Eräs it-alalla työskentelevä haastateltu kertoi tehneensä aiemmin vapaaehtoistyötä kasvokkain ihmisten parissa, mutta vaihtaneensa sitten vaihtelun ja ajan käytön vuoksi etävapaaehtoiseksi hoitamaan erään yhdistyksen it-asioihin liittyviä vapaaehtoistehtäviä. Hänestä oli mielekästä pystyä hyödyntämään ammattiosaamistaan myös vapaaehtoistehtävissä, etenkin kun kyseisiin tehtäviin oli aiemmin ollut haastavaa löytää vapaaehtoisia.

6.2.4 Sosiaaliset verkostot ja ihmisten kanssa toimiminen

Monet haastatellut kertoivat vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa mielekästä olevan uusiin ihmisiin tutustumisen ja heidän kanssaan ajan viettämisen. Muiden kanssa toimiminen toi hyvää oloa ja energiaa. Ihmisiin haluttiin tutustua ”oman kuplan ulkopuolelta” ja laajentaa näin sosiaalisia verkostoja. Bontenbalin ym. (2023) tutkimuksessa havaittiin, että maahanmuuttaneiden oli helpompaa luoda yhteyksiä muiden maahanmuuttaneiden kanssa esimerkiksi monikulttuurisissa järjestöissä, kun taas tutustuminen valtaväestöön oli haastavampaa.

Maahan muuttamisen vuoksi ihminen joutuu yleensä luomaan sosiaaliset verkostot uudelleen alusta asti. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi olla tärkeä mahdollisuus rakentaa uusia verkostoja. Sosiaalisten verkostojen karttuminen voi vähentää uuteen maahan asettumisen tuomaa ahdistusta. Maahanmuuttanut voi kaivata uusia tuttavuuksia ja ystäviä, joilta voi sosiaalisten tarpeiden täyttymisen lisäksi esimerkiksi kysyä neuvoa johonkin asiaan. (Sveen ym., 2023.)

Myös haastatteluissa ihmisten yhteen tuomista toivottiin ja eräs haastateltava kertoi motivoituvansa mahdollisuudesta tutustua uuteen paikkaan ja ihmisiin siellä.

Maybe the place is new for me, so I want to know what's the place. There will be multicultural people so yes, I want to see people. I think this will also catch my eyes so uusi paikka, uusi ihmiset.

Eräs haastateltu nimesi yhteisöllisyyden tunteen lisääntyneen vapaaehtoistoiminnan myötä.

-- a community for like people who are international and at the same time they are working. It's so it's a working network and it's like really useful, friends and I actually deepened my sense of community here.

Ambrosinin & Arteron (2022) tutkimuksen mukaan osallistuminen vapaaehtoistoimintaan nähtiin tapana kartuttaa sosiaalisia verkostoja ja edistää sosiaalista kotoutumista. Tutkimuksen mukaan uusien ystävien löytäminen motivoi ja vapaaehtoistoimintaan osallistuminen koettiin mahdollisuutena luoda uusia yhteyksiä ja siteitä ihmisiin. Sosiaalisista verkostoista oli hyötyä myös työmarkkinoilla. Myös tähän opinnäytetyöhön haastatelluista moni toivoi uusien verkostojen tuovan hyötyä myös ammatillisesti.

Sosiaalisilla suhteilla on positiivinen vaikutus maahan muuttaneiden terveyteen ja hyvinvointiin, paitsi jos niihin liittyy syrjintää tai konflikteja (Sveen ym., 2023). Eräs Suomen Pakolaisavun vapaaehtoisena toiminut kertoi, kuinka muiden vapaaehtoisten kanssa yhdessä toimiminen ja hyvä ryhmähenki lisäsi hänen sitoutumistaan toimintaan. Oli tärkeää, että yhteistyö muiden vapaaehtoisten kanssa oli sujunut hyvin. Toinen haastateltava kertoi, kuinka hänestä tuntuisi helpolta palata vapaaehtoistehtävään, jota hän teki aiemmin, ainakin niin pitkään kuin siellä on hänelle tuttuja ihmisiä mukana toiminnassa.

6.2.5 Uuden oppiminen ja oma kotoutuminen

Vapaaehtoisena toimiminen nähtiin keinona kartuttaa omaa kielitaitoa ja oppia lisää Suomesta.

Sitten kieli sen taito sä oppit, koska se on Suomen kieli, se on vaikea, tarvii aina puhu harjoittele. Vapaaehtoinen se on tosi hyödyllinen.

Suomessa elämässä joo, tärkeä vapaaehtoinen joo. Sinä oppit paljon asia, sinä oppit mitä tapahtuu mitä tarkoittaa mitä se on tärkeä, mitä se on. Joo kaikki paljon oppit asia.

Suomen Pakolaisavulla vapaaehtoisina toimineet pitivät hyvänä mahdollisuutta oppia uutta ja lisätä omaa ymmärrystänsä esimerkiksi pakolaiskysymyksiin liittyen.

So one of my friend mentioned me that like you can volunteer at Refugee Council and that was the that was the time where the refugees conditions were like worst and it the topic was at peak. So I think I thought that this was the like perfect for me to go like to pursue because I haven't worked with like I didn't work with refugees until that time.

Eräs haastateltu sanoi aloittaneensa vapaaehtoisena hyvin pian muutettuaan Suomeen, sillä hän oli kuullut tutultaan, että vapaaehtoistyöhön osallistuminen voi auttaa integroitumisessa. Myös australialaisessa tutkimuksessa (Wood ym., 2019) vapaaehtoistoimintaan osallistuminen oli lisännyt pakolaistaustaisten maahanmuuttaneiden kuulumisen tunnetta uuteen asuinpaikkaan. Kuulumisen tunne tiettyyn paikkaan ja yhteisöön auttoi ”normaalin elämän” rakentamisessa.

6.2.6 Vapaaehtoistoiminnan sopivuus omaan arkeen

Kaksi vapaaehtoistoimintaan osallistumatonta haastateltua kuvaili, kuinka oman elämän, esimerkiksi opiskelun, työn ja perhe-elämän kiireiden takia he eivät ole osallistuneet vapaaehtoistoimintaan, mutta olisivat avoimia ajatukselle ja osallistuisivat kyllä, jos joku pyytäisi heitä mukaan. Toinen heistä kertoi miten kotimaan asiat kuormittavat Suomen arjen lisäksi. Kaikkien haastateltujen arki oli melko täyttä. Monet pitivät tehokasta ajankäyttöä tärkeänä, ja esimerkiksi mahdollisuutta kouluttautua Suomen Pakolaisavun vapaaehtoiseksi verkkokoulutuksella pidettiin hyvänä ajankäytön näkökulmasta.

Kaksi vapaaehtoisena Suomen Pakolaisavulla toiminutta ei erityisemmin kaivannut säännöllisiä kasvokkaisia tapaamisia esimerkiksi muiden vapaaehtoistyötä tekevien kanssa, sillä se ei ajankäytön kannalta olisi tehokasta. Mahdollisuutta

yhteisiin tapaamisiin pidettiin kuitenkin tärkeänä. Yksi Suomen Pakolaisavulla vapaaehtoistyötä tehnyt taas kertoi olevansa kiireinen opiskelujen kanssa, mutta haluaisi osallistua enemmänkin vapaaehtoisten yhteisiin tapaamisiin.

Monille oli tärkeää, että vapaaehtoistoiminnan suorittamispaikka olisi lähellä kotia tai muita arjen paikkoja. Eräs haastateltu mainitsi myös, että oman osaamisen soveltuminen vapaaehtoistehtävään edistäisi osallistumista.

Ehkä jos vapaaehtoistyötä on lähellä kotona, ja ei ole pitkä matka, ehkä sen. Ehkä mä tykkään ihan mennä siellä. Ja onko se vapaaehtoistyö sellainen paikka, millainen se on. Osaanko mä osallistua siihen, onko mulla tietoa, että tehdään siellä, tai tämmösiä. Jos se sopii paikka minulle ja mun osaaminen kanssa, toki että mä osallistun.

Etenkin säännöllisesti viikoittain toistuvissa vapaaehtoistehtävissä vapaaehtoistoiminnan suorittamispaikan sijainti koettiin olennaisen tärkeänä vapaaehtoisen sitoutumisen kannalta.

Ja kuitenkin se sijainti myöskin, mä asun xxxx ja kuljen autolla, mut mä en viitsis ehkä niin pitkä matkaa mennä vapaaehtoistoiminnaksi että siellä on muita järjestöjä mut ne on niinku ihan Helsingin puolella toimintaa, niin mä vähän vaihdan ne, että ainakin toi on aika laajasti heidän projekti. Mun työpaikka on xxxx lähellä että mä ajan sinne työpäivän jälkeen ja sen jälkeen kotiin. Se etäisyys on kyllä mun mielestä tärkeä.

Eräs haastateltu pohti joustavaa mahdollisuutta osallistua oman aikataulun puitteissa.

What I am lacking at the moment that I want to improve in my life and I think the big challenge is time, I guess and the time and responsibilities. For I guess for them (vapaaehtoistoiminnan järjestäjä) to have more people, they have to, like if there is maybe one event they have to put like different time slots. Maybe they shouldn't, like, make the event longer. They just make it more frequent so all people can join at their own time.

Vapaaehtoistoiminnan sopiminen omaan elämäntilanteeseen oli myös Kansalaisareenan (2024) teettämän kyselyn kärkipaikoilla, kun vastaajilta kysyttiin mikä helpottaisi heidän osallistumistaan vapaaehtoistoimintaan.

6.2.7 Vapaaehtoistoiminnan koordinointi

Kaikki neljä Suomen Pakolaisavulla vapaaehtoistoimintaan osallistunutta olivat tyytyväisiä siihen, miten vapaaehtoistoimintaa koordinoitiin. He kokivat, että toimintaan oli helppo päästä mukaan, perehdytystä ja tukea oli riittävästi ja yhteydenpito koordinaattoreihin oli sujuvaa. Tärkeänä pidettiin sitä, että viesteihin vastataan nopeasti ja vastaaja on tietty henkilö, ei esimerkiksi kasvottomasti pelkkä organisaatio. Eräs vapaaehtoinen kuvasi kuinka tärkeintä vapaaehtoistoimintaan sitoutumisen kannalta on toimiva koordinointi ja epäkohtiin puuttuminen niiden ilmetessä.

Henkilökohtaisesti minä viihdyn ja toinen voi olla se vapaaehtoiska-vereitten kanssa se verkosto, joka toimii ja totta kai pääasia on että joku johtaa, joku koordinoi hyvin, että saadaan kuulla ja saadaan asiat eteenpäin, jos meidän puolelta tulee jotain epäkohtia tai kehitettävää, se on tärkeä. Kahvi ja pulla voi olla sit myöhemmin mut se ei oo se prioriteetti tässä.

Vapaaehtoistoiminnan markkinoinnista ja uusien maahanmuuttotaustaisten vapaaehtoisten rekrytoinnista kysyttäessä nousi esiin monikielisyyden tarve. Selkosuomea ja englantia pidettiin tärkeinä, ja Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistoiminnassa jo mukana olevien haastatteluissa ei ilmennyt tarvetta muille kielille. Pakolaisavun vapaaehtoistoimintaan osallistumattomien haastatteluissa mainittiin suomen ja englannin lisäksi muiden kielten, esimerkiksi arabian tai darin, käyttö markkinoinnissa. Esimerkiksi eräs arabiankielinen haastateltava kertoi ei-vain-suomeksi olevien mainosten kiinnittävän huomion erityisellä tavalla.

Because when the advertisement will be in different language it will get my eyes. If there is something in English or in Arabic, wow, it will be eye-catching.

Toinen haastateltu kuvaili omakielisen mainoksen tuovan lämpimän olon.

Enemmän se on venäjäksi, ehkä arabia tarvii, turkki tarvii, enemmän kieli se on koska sun äidinkieli sä näet paperissa mainos sä saat tosi lämmin, se on tosi hyvä.

Ramadanin (2022) tutkimuksessa omakielisyyttä pidettiin tärkeänä etenkin kotoutumisen alkuvaiheessa olevien ihmisten tukemisessa. Tässä opinnäytetyössä omakielisyyttä pidettiin tärkeänä vapaaehtoistoiminnan aloittamisen helpottamiseksi.

Mitä omakieliseksi voi vaikuttaa, se vaikuttaa että hän ymmärtää heti ja helpottaa hänelle ja sitten hän innokas että vois olla että heti hän haluaa mennä ja aloittaa. Se on ihan tärkeä asia, että hän uskalla aloittaa. Aloittaminen on vähän vaikeaa mutta sen jälkeen helppo.

Kolme haastateltua mainitsi lisäksi kuvien merkityksen markkinoinnissa. Saavutettavuuden kannalta kuvien käyttäminen tukee ymmärtämistä (Yhdenvertaista kulttuuria kaikille, i.a.). Kuvituksen toivottiin olevan houkuttelevaa ja että siitä voi heti ymmärtää mistä toiminnassa on kyse. Eritreasta kotoisin oleva haastateltu kertoi ärsyyntyvänsä stereotyyppisistä kuvista, joita joskus humanitaarisessa viestinnässä käytetään.

Tulee mieleen vielä ne kuvat mitä ne laittaa, ehkä länsimaiselle se ei, mutta itse afrikkalaisena ei tykkäis nähdä semmoisia kuvia. Esim. joku semmonen nälkään kuolemassa oleva. Se antaa semmoisia kuvia että tämmöistä on Afrikassa. Ei todellakaan oo, se ei oo näin. Tuntuu että, emmä tiiä miks ne laittaa näitä kuvia. Ehkä helpommin sitten ihmiset auttaa.

Sosiaalista mediaa pidettiin hyvänä markkinointikanavana. Toiminnassa mukana olleet tai olevat vapaaehtoiset kertoivat kuulleensa Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistehtävistä Facebookin tai LinkedInin kautta. Kaikki eivät muistaneet olivatko kuulleet sosiaalisen median vai kaverin kautta. Tietoa vapaaehtoistehtävistä toivottiin myös kotoutumiskoulutuksen kautta ja yksi haastateltu toivoi saavansa tietoa kasvokkain, esimerkiksi tapahtumissa.

6.3 Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen esteitä

Joidenkin haastateltujen oli aluksi hankalampi sanoittaa, millaisia esteitä vapaaehtoistoiminnan osallistumisen tiellä on. Eräs haastateltu sanoi aluksi, että periaatteessa mikään ei estä häntä osallistumasta vapaaehtoistoimintaan, hän ei

vielä vain ole tullut lähteneeksi mukaan sillä ei ole tiennyt mahdollisuuksista. Osallistumista estävissä tekijöissä tärkeimpiä olikin tiedon puute.

6.3.1 Tiedon puute ja käsitykset vapaaehtoistoiminnasta

Suurin osa haastatelluista tiesi mitä vapaaehtoistoiminta Suomessa tarkoittaa. Yhden haastatellun kanssa käytiin aluksi keskustelua siitä mitä vapaaehtoistoiminta on. Hänelle oli epäselvää, miten vapaaehtoistoiminta eroaa esimerkiksi palkattomasta TE-toimiston työkokeilusta. Koska hän mielsi vapaaehtoistoiminnan työkokeilun tyypiseksi toiminnaksi, hänellä oli käsitys, että vapaaehtoistoimintaan osallistumisen ohella ei ehtisi käymään palkkatöissä. Myös Bontenbalin ym. (2023) tutkimuksessa Suomessa haastatellut maahanmuuttaneet kokivat vaikeaksi erottaa vapaaehtoistoimintaa ja muuta palkatonta työtä, kuten työkokeilua tai harjoittelua toisistaan.

Toinen haastateltu oli Suomessa asumisen alkuvaiheessa saanut Kelasta ohjeistuksen, jonka mukaan hän ei voisi tehdä vapaaehtoistyötä, sillä se vaikuttaisi hänen työttömyysetuuteensa. Työllistyttyään hän oli pystynyt aloittamaan vapaaehtoistoiminnassa, ilman pelkoa tukien menettämisestä. Työnhakija voi tehdä ”tavanomaista ja yleishyödyllistä” vapaaehtoistyötä, kunhan se ei vaikuta hänen mahdollisuuteensa ottaa vastaan kokoaikatyötä (Työmarkkinatori, 2024). Kuitenkin jos vapaaehtoistoiminta muistuttaa esimerkiksi henkilön ammattinaan tekemää työtä, voi se olla syy työttömyysetuuden lakkauttamiseen. Tämä toimii pelotteena, joka estää työttömien työnhakijoiden osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Lainsäädännössä on epäselvyyksiä työttömien työnhakijoiden mahdollisuudesta osallistua vapaaehtoistoimintaan. TE-toimistosta voi kysyä tietyn vapaaehtoistoiminnan vaikutusta omiin tukiin, mutta asian selvittäminen voi välillä olla haastavaa ja sanktioiden määräytyminen saattaa riippua TE-palveluiden asiantuntijasta tai alueesta. (Lahdenperä, 2023.)

Etenkin kotoutumisen alkuvaiheessa, kun yhteiskunta on ihmiselle yhä uusi, vapaaehtoistoiminnan järjestäjistä on vaikeampi saada tietoa, eivätkä monet valtaväestön tuntemat järjestöt ole lähtökohtaisesti tuttuja muista maista muuttaneille.

On loogista, että sellaiseen toimintaan ei voi osallistua, josta ei ole tietoa. Kotoutumisen aikana ihminen omaksuu valtavasti uutta informaatiota, jolloin osa tiedosta saattaa mennä ohi, mikäli se ei ole juuri sillä hetkellä olennaista. Eräs haastateltu kuvasi tilannetta seuraavasti:

Koska se on uusi paikka, uusi kieli, uusi sää, tulemme erilaisista elämistä, ja me tarvitsemme, että me tiedämme mikä Suomi on, mitä tapahtuu täällä.

Suomessa alle kaksi vuotta asunut haastateltu harmitteli, että kotoutumiskoulutuksessa ei kerrottu mitään vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista. Hän kertoi suostuneensa tämän opinnäytetyön haastatteluun osittain myös siksi, että voisi kuulla minulta millaisia vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia on. Toinen itseään ei-niin-ulospäinsuuntautuneeksi luonnehtinut haastateltu kertoi, että menisi kyllä mielellään mukaan vapaaehtoistoimintaan, jos joku pyytäisi auttamaan, mutta luultavasti ei muuten tulisi hakeutuneeksi mukaan.

6.3.2 Kieli

Suomen kielen taidon puuttuminen tai heikkous on esteenä tai haasteena vapaaehtoisen polulla etenkin alkuvaiheessa. Toiminnasta tiedon löytäminen ja mukaan pääseminen ja ohjautuminen on vaikeaa, jos tietoa ei ole saatavilla itselle tutulla kielellä. Suomen puhuminen voi jännittää ja pelottaa.

Suomen kielen takia, ne ei uskalla vapaaehtoistyötä, ne ei osaa puhua, kommunikoida ja vuorovaikutus, että ne ujo että jos kerro jotain väärää.

Myös Oikeusministeriön Vapaa!- Fri! -hankkeessa (2021) järjestetyssä kokemusraadissa, jonka osallistujat olivat maahanmuuttaneita ihmisiä, suomen kielen taidon puute nähtiin keskeisimpänä esteenä vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle. Suomen kielen puhuminen oli jännittävää, ja kynnys lähteä uuteen paikkaan ilman omankielistä kaveria oli korkea. Kuten tämän opinnäytetyön haastatteluissa, myös kokemusraadissa vapaaehtoistoiminta koettiin toisaalta myös mahdollisuutena kartuttaa kielitaitoa.

Eräs Suomen ulkopuolella vapaaehtoistyötä tehnyt haastateltu kertoi Suomessa vapaaehtoistoiminnan eroavan aiempiin kokemuksiinsa verrattuna muun muassa siten, että hän ei voi Suomessa toimia omalla vahvalla kielellään.

The culture is different. The people I'm dealing with are different. And so in India I know, I know their languages and all like with every where in whichever organisation I'm working, the language is same. I can communicate with the same language. I understand them. But here in Finland first thing is, it's a Finnish organisation so that comes that is first challenge. Second, I'm working with the people like the refugees that are not Finnish. They are from some other country and their language is different so.

Haastateltu tekee vapaaehtoistyötä kielellä, joka ei ole hänen äidinkieltensä, ja ihmiset, joita hän auttaa, eivät myöskään puhu hänen äidinkieltään tai suomea.

6.3.3 Rasismi ja muu syrjintä

Kymmenestä haastatellusta kolme mainitsi vapaaehtoistoimintaan osallistumista estäväksi tekijäksi jonkin syrjintään liittyvän syyn. Kaikkien kohdalla ei ollut kyse itse koetusta syrjinnästä, vaan yleisesti kuvailusta siitä miksi Suomeen muualta muuttaneen voi olla vaikea osallistua vapaaehtoistoimintaan. Eräs Suomessa vapaaehtoistoimintaan osallistunut kuvaili kokemuksiaan seuraavasti.

When I get inside the place, when I try to talk to people and I, like I don't want to say this, but as someone coming from outside, when you go inside, you get one of two things. Either people look at you and smile, or just they look around and they ignore you because for some reason they don't like you without even knowing you. Example I came in and for example because I'm a Muslim or I'm a hijabi, people have certain stereotype ideas about me and they don't interact well with me. I will not go back again, even if I feel I'm needed because I cannot torture myself. Like psychological torture, every day was dealing with people whom I think disrespect me or they don't consider me the up to their level.

The main thing that will stop me from participating as an Egyptian who are living in Finland is if I find people racist against me. To be honest, if I find people are treating me differently just because I'm

different if they don't respect me enough, because they think I'm not up to their level of whatever reason is, yeah. So, but I don't think I'm any less of anyone here.

Edellisen kappaleen lainauksessa haastateltu kertoi, kuinka rasismi voi olla pääsyy olla osallistumatta toimintaan. Vapaaehtoistoimintaan osallistuessa saattaa joutua kohtaamaan esimerkiksi muiden vapaaehtoisten syrjiviä asenteita. Tutkimusten mukaan Suomessa yleisin ulkomaalaistaustaisten kokema syrjinnän muoto on nimittely. Työelämässä yleisin syrjinnän muoto on esihenkilöiden tai työkavereiden syrjivät asenteet. (Rask & Castaneda, 2019, 235.)

Eräs haastateltu kuvaili, kuinka rasismin kokemusten jälkeen ei tee mieli jatkaa toiminnassa.

Tällä hetkellä mä huomaan että Suomessa on sellaisia vanhoja ihmisiä jotka ei tykkää maahanmuuttaja. Kun ne katsoo meihin, ne luulee että me ollaan täällä vain saamme Kelasta rahaa. Mutta se on ihan vastakohta, me maksetaan vero, me maksetaan paljon, että ihan just sama suomalaisia. Mutta ne eivät tiedä ja ne vähän katsoo, tai puhuu vähän hankalaa maahanmuuttajan kanssa ja sen jälkeen maahanmuuttaja ei huvita osallistua jossain missä on vanhoja ihmisiä, tai jossain nuoria ihmisiäkin, että ne häiritsee tai puhuu rumasti heidän kanssa, sen jälkeen ne ei kiinnosta osallistua siihen ja ei jatka siellä. Se vaikuttaa aika paljon hänen jatkaminen, että haluatko jatkaa semmosia ihmisiä että ilmapiiri on näin, että haluatko vielä koska joskus ihmiset ei ole näin.

Rasismi on Suomessa laaja ongelma. Esimerkiksi Finmonik-tutkimuksessa vuosina 2018–2019 kävi ilmi, että lähes 40 % Suomessa asuvista ulkomaalaistaustaisista oli kokenut syrjintää (Rask ym., 2020). Etninen alkuperä on yksi yleisimpiä syrjintäperusteita Suomessa. Rasismi vaikuttaa ihmisen elämänlaatuun ja mielenterveyteen ja heikentää osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan. Rasismi syrjäyttää ihmisiä esimerkiksi työelämästä ja sillä on myös ylisukupolvisia vaikutuksia, esimerkiksi vanhempien syrjintäkokemusten vierestä seuraaminen voi heikentää myös lasten hyvinvointia pitkäkestoisesti. (Stenman, 2023.)

6.3.4 Rajalliset voimavarat

Haastatellut olivat elämäntilanteiltaan ja taustoiltaan moninainen joukko. Eräs haastateltu kertoi, ettei ollut aikaisemmin ehtinyt ajatella vapaaehtoistoimintaan osallistumista, vaikka pitääkin sitä erittäin hyvänä asiana. Kyseisen haastatellun arki Suomessa sisältää muun muassa ammattiin opiskelua, työtä ja perhe-elämää pienen lapsen vanhempana. Tämän lisäksi voimavaroja vievät kotimaan asiat.

Haastattelija: Voisitko kuvitella tekeväsi vapaaehtoistyötä ja millasta se olisi?

Haastateltu: Kyllä mä tekisin! En oo koskaan miettinyt sitä sen enempiä. Tuntuu että on oma asioita kaikki paljon. Ei ehtinyt siihen miettiä. Kyllä voin, mutta en oo miettinyt sitä, mitä voisin tehdä. Se ei oo pelkästään elämä täällä, vaan puolet mun aivoista on omassa kotimaassa.

Toinen haastateltu kuvaili elämänsä olleen Suomeen muuton jälkeen täynnä, mutta halua vapaaehtoistyön tekemiseen silti olisi, jos aikaa riittäisi.

Koska just kun mä tulin Suomeen mä saanut lapsi, ja sen jälkeen mä odotin vuosi ja sen jälkeen hän käynyt päiväkotia, kun hän oli 1-vuotias sen jälkeen mä menin suomen kielen kurssi ja sen jälkeen heti aloitin ammatti ja sen jälkeen heti mä pääsen töihin ja sen takia että kaikki tuli ihan peräkkäin ja tällä hetkellä mä oon töissä, vielä mä opiskelen ja ei oo niin paljon vapaa-aikaa että mä teen vapaaehtoistyötä. Mutta tykkään jos mulla on aika, että toikin että mä tykkään olla ihmisten kanssa, että aika paljon.

Usealla haastatellulla on pieniä lapsia, ja vapaaehtoistoimintaan osallistumisen koettiin olevan haastavaa kiireisessä pikkulapsielämänvaiheessa. Suomen Paikolaisavulla vapaaehtoisena toiminut kertoi elämäntilanteen muutoksen vaikuttavan vapaaehtoistoimintaan käytettävissä olevaan aikaan. Vaikka vapaaehtoistyöhön käytettävissä olevaa aikaa olisi vähemmän, hän haluaa silti jatkaa toiminnassa mukana olemista.

Haastattelija: Aiotko tehdä jatkossakin vapaaehtoistyötä?

Haastateltu: Niin joo joo, se on kaksi vuosi, kolme vuosi se on riitti, mun mielestä se on aina tarvii. Se aika on muuttunut, esimerkiksi ennen se on kaksi päivää nyt ehkä yksi päivä ja yksi tunti se on kaikki, mutta kannattaa. Mä haluan tehdä.

Korkeakoulututkintoa Suomessa opiskeleva haastateltu kertoi, että tällä hetkellä hänelle tärkeintä on saada oma toimeentulo kuntoon. Eräs Suomen Pakolaisavulla vapaaehtoisena toiminut mainitsi olleensa vapaaehtoistoimintaan osallistumisen aikaan osittain työttömänä, ja rahan puutteen vuoksi kokeneensa esimerkiksi bussilla säännöllisesti vapaaehtoistoihin matkustamisen haastavana. Rahan puute ei silloin estänyt häntä osallistumasta, mutta hän ajatteli, että moni muu samassa tilanteessa olisi pitänyt tärkeämpänä säästää bussikyytiin kuluneet rahat muuhun. Myös heikon taloudellisen tilanteen tuoma psyykkinen kuormitus voi estää vapaaehtoistoimintaan osallistumisen (Leemann ym., 2018, s. 37).

6.3.5 Nais erityisiä esteitä

Haastatteluaineistosta erottui myös erityisesti naisia koskevia vapaaehtoistoimintaan osallistumista estäviä tai hidastavia asioita. Eräs haastateltu kertoi, kuinka oli naisena kokenut olonsa epämiellyttäväksi toimiessaan vapaaehtoisena paikassa, jossa vapaaehtoisten järjestämän toiminnan osallistujat olivat lähinnä miehiä. Eräs miehistä oli häirinnyt vapaaehtoista, jonka jälkeen vapaaehtoinen ei ollut enää jatkanut tehtävässä.

Afgaanitaustainen haastateltu, itsekin nainen, puhui paljon Suomessa asuvien afgaaninaisten osallistumisesta. Hänen mukaansa naisten osallistumista vapaaehtoistoimintaan estävät tai hidastavat monet syyt. Esimerkiksi perinteisen rooliodotuksen mukaan naisen tehtävä perheessä on huolehtia lapsista ja pysyä kotiympäristössä, kun miehillä on enemmän liikkumavaraa. Haastatellun mukaan joskus naisten vapaaehtoistoimintaan osallistumista rajoittavat miehet ja oma uskalluksen puute: ”heidän miehet ehkä ei tykkää, vielä itsekin ehkä ei uskalla mennä”.

Haastateltu kertoi, että monilapsisissa perheissä hoivavastuun kasautuessa naiselle, hän ei ehdi opiskella suomen kieltä tai omaksumaan tietoa yhteiskunnasta ja sen mahdollisuuksista. Tietoa ei välttämättä ole myöskään omista oikeuksista.

Suomen kielen taidon vähäisyyden vuoksi kielitaitoa vaativiin tilanteisiin meno voi tuntua jännittävältä ja sosiaalinen itsevarmuus ei pääse karttumaan.

Suuri osa naisia jotka asuu Suomessa heillä on pieni lapsi. Ja he ei tiedä millainen oikeudet heillä on ja he jää kotona ja heillä ehkä tulevaisuus heillä tulee ongelmia perheessä jos hän ei voi kertoo kenellekään ja hän vain on yksin kotona esimerkiksi. Mutta jos hän voi olla lasten kanssa. Miehellä on helppo, koska heillä ei ole lapsia. Naisilla on vaikeaa, vaikka hän haluaa mennä, ei ole mahdollista hänelle.

Myös kahdessa muussa haastattelussa puhuttiin erityisesti naisten osallistumisen esteistä. Esimerkiksi egyptiläistaustaisen haastatellun mukaan jotkut naiset ovat alistetussa ja sorretussa asemassa omassa yhteisössään, ja raami sille mitä hyvän naisen rooliin kuuluu, on tiukka. Rooliin kuuluu olla vaatimaton, palvella miestä, hoitaa lapsia ja kotia. Näistä lähtökohdista on vaikeaa lähteä mukaan uuteen toimintaan. Myös pelko siitä, että toiminnassa mukana olevat eivät hyväksy, estää osallistumasta. Toisaalta naisilla itselläänkin voi olla ennakkoluuloja uutta toimintaa ja muita osallistujia kohtaan.

So I guess the the biggest challenge is that they don't feel accepted and at the same time they don't accept other people. Because they are different, so it's better to start, like including them into the community. Or and then like try to accept them and then they try to accept us.

Joissakin yhteisöissä tai perheissä esiintyy kunniaan liittyvää väkivaltaa, jonka tarkoituksena on säilyttää yhteisön maine ja kunnia. Yleensä kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu tyttöihin, naisiin ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin, mutta myös seksuaali- ja sukupuoli-identiteetiltään norminmukaiset pojat ja miehet kärsivät kunniaan liittyvästä väkivallasta. Kunniaan liittyvä väkivalta voi ilmetä fyysisenä väkivaltana mutta myös esimerkiksi sosiaalisten suhteiden kontrollointina ja rajoittamisena. Kontrollointi voi ilmetä esimerkiksi työhön tai kouluun menon estämisenä ja vapaa-ajan tai ystäväpiiriin eristämisenä. (Monika-Naiset liitto, i.a.; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023a.)

Ihmisoikeusliiton selvityksen mukaan pakottavaa kontrollointia harjoittavissa perheissä tyttöjen ja naisten elämää rajoitetaan varmuuden vuoksi kunnian

menettämisen riskin vähentämiseksi. Tiukka kontrolli voi saada tytöt ja naiset myös kontrolloimaan itse itseään. Kunniaan liittyvän kontrolloinnin alaisena eläminen lisää psyykkistä pahoinvointia ja esimerkiksi heikkoa itsetuntoa. Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy monissa yhteisöissä ja kulttuureissa eri puolilla maailmaa. (Hansen ym., 2016.) Tämän opinnäytetyön haastatteluissa sekä afganistanilaistaustainen että egyptiläistaustainen haastateltu kuvasi naisten osallistumisen esteiksi perheen taholta tulevaa kontrollointia. Tämä ei tarkoita, että kontrollointia esiintyisi kaikissa kyseisistä maista kotoisin olevissa perheissä, eikä tietystä maista kotoisin olevia tule yksinkertaistaen olettaa kunniaan liittyvän väkivallan uhreiksi (Hansen ym., 2016, s. 157).

Naisten osallistumisen esteistä puhuneet haastatellut ehdottivat myös ratkaisuja osallistumisen mahdollistamiseksi, esimerkiksi lastenhoidon järjestäminen vapaaehtoistoimintaan osallistumisen ajaksi.

Jos siellä on jossain paikka että hän voi viedä lapsia mukaan, ei tarvii olla hänen lähellä, jossain pieni leikkipaikka. Pieni lapsillekin tulee hyvää olo, hän tulee rauha, lapsi on ihan edessä ja hän myös tekee jotain hyvää työ, esimerkiksi.

Haastateltu ehdotti, että ihmiset pitäisi ensin houkutella paikalle esimerkiksi ruokailemaan tai kahville ja juttelemaan, jonka jälkeen voisi saada tietoa esimerkiksi vapaaehtoistyön mahdollisuuksista.

Ne esimerkiksi tekee ruokaa siellä, ihmiset käy aika paljon siellä ja se vähän kannustaa että ne menee ja heille tulee semmonen olo että okei, siellä voimme syödä yhdessä ja hyvä olo tulee ja sen jälkeen vieressä voi tehdä jotain muuta tai jotkut tulee esimerkiksi siellä esitelmään tai jotain kurssia. Semmonen olo mulla on, että jotain syötävää on, niin ne ihmiset sen jälkeen haluaa että mennä. Jotain kahvia tai jotain pienikin jos on sen kautta se menee että ihmiset haluaa olla yhdessä ja keskustellaan ja sen kautta mennään että tekee jotain vapaaehtoistyötäkin myös.

Haastatellut kuvailivat, miten osallistumisen kynnystä tulisi madaltaa järjestämällä helposti lähestyttävää mukavaa toimintaa, jonka myötä naiset ja toiminnan järjestäjät voisivat tutustua toisiinsa ja joka voisi tarvittaessa toimia ”porttina” muun muassa vapaaehtoistehtäviin, sillä osalle vapaaehtoistoiminnan konsepti voi olla vieras.

So what I guess that should happen is, to change the mindset a bit, is to make these women contribute to something more elevated. More elevated in just like reading like a book club. Maybe let's make them involved in like maybe something an activity outdoor and like a barbeque and the swimming lesson. And something maybe that's maybe just only women. And then we get to talk to them, to understand and make them have fun. Outside of having the babies around and it's not the job always to have the babies out and feed that stuff. No, it's not your job. You, as a human, should feel bit entitled to having fun and not be judged and to talk and to be approached the without the stigma or the idea that you have to right now be at home doing something for your husband or for your family.

Haastatellun mukaan joskus kynnystä madaltaa, jos toiminta on suunnattu vain naisille. Hänen mukaansa vapaaehtoistoimintaa järjestävien tulisi lisätä ymmärrystä erilaisista lähtökohdista tulevia kohtaan, ja pyrkiä luomaan ja ylittämään siltoja naisten ja toimintojen välillä.

6.4 Haastateltavien ajatuksia Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistehtävistä

Niiden haastateltavien kanssa, jotka eivät olleet toimineet Suomen Pakolaisavun vapaaehtoisina, käytiin haastatteluissa läpi Pakolaisavun vapaaehtoistehtäviä: Suomiluotsit, työelämämentorit, Puhutaan-ryhmän ohjaajat ja globaalikasvattajat. Suomen Pakolaisavulla on myös uuden Rinnakkain-hankkeen vertaisohjaajien vapaaehtoistehtävä, mutta sitä ei ehditty sisällyttää haastatteluihin.

Suomiluotsin tehtävään olisi matalin kynnys osallistua. Monet haastatelluista olivatkin auttaneet muita samalla tavalla kuin suomiluotsit, eli auttaneet esimerkiksi asioinnissa, opinnoissa tai työnhaussa. Suomiluotsina ei tarvitse puhua suomea, vaan luotsi ja luotsattava voivat puhua jotakin muuta heille yhteistä kieltä, mikä helpottaa osallistumista. Tapaamiset voi sovittaa omaan aikatauluun, ja tehtävää voi tehdä kerran tai useamman kerran. Tapaamisissa autetaan yhtä ihmistä kerrallaan, ja auttaminen on konkreettista. Haastatellut pitivät tätä mielekkäänä ja omien kokemustensa mukaan tärkeänä.

Työelämämentorointia muistuttava auttaminen oli myös usealle haastatellulle tuttua epävirallisista tilanteista ja työelämään liittyvää tukea pidettiin tärkeänä.

Yeah, especially starting at working it's like. Because I know that this is the first thing when people who come here, they want to set down and they want to figure their life as fast as possible, so every kind of tip they would want to know, so of course I would volunteer for this.

Suomen kielen oppimista edistävän Puhutaan-ryhmän ohjaajan vapaaehtoistehävään tuntui olevan korkeampi kynnyks, osittain siksi että osa haastatelluista ei puhunut vielä suomea. Haastatellut pitivät Puhutaan-ryhmiä ja muita vastaavia suomen kielen keskusteluryhmiä tärkeinä paikkoina oppia suomea. Globaalikasvattajan tehtävään kuuluvat kouluvierailut ajoittuvat yleensä keskelle arkipäivää, ja aikataulun puolesta sitä pidettiin hankalana, sillä useimmat haastatelluista ovat siihen aikaan töissä tai opinnoissa. Lisäksi osa piti esiintymistä vaativaa tehtävää jännittävänä.

Kaksi haastateltua ehdotti vapaaehtoistoimintaan liittyviä uusia ideoita. Eräs haastateltu toivoi samasta kulttuuritaustasta tulevien ihmisten kohtauttamista vapaaehtoistoiminnan kautta.

For sure, if you know me that I speak Arabic, and you know also xxxx, but we are not friends, you should "match" us because we arrive here we need community. Because when we are alone I would never involve to any activity. But since you introduce me to my community I feel grateful for you and I will feel "ah" people from my culture. So it's good if some volunteering is like connecting people, collecting people from their culture together.

Toinen haasteltu puhui pitkään siitä, kuinka tärkeää olisi tukea myös pidempään, esimerkiksi 10–15 vuotta Suomessa asuneita ihmisiä. Hänellä on tuttavuuksia, jotka eivät ole päässeet Suomessa työelämään, aiemmin alkuun päässyt suomen kielen oppiminen on jäänyt ja opittu unohtunut ja elämään on tullut alkoholi- ja peliriippuvuutta.

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Olen noudattanut opinnäytetyön tekemisessä hyvää tieteellistä käytäntöä sekä huolellisuutta opinnäytetyön suunnittelussa, toteutuksessa ja dokumentoinnissa. Opinnäytetyöstä solmittiin sopimus minun, Suomen Pakolaisavun ja Diakin välillä. Suomen Pakolaisavulta haettiin tutkimuslupa. Varmistin haastateltujen suostumuksen osallistua tutkimukseen kirjallisesti ja suullisesti. En kerännyt kenenkään henkilötietoja tarpeettomasti, eikä epäolennaisia taustatietoja kysytty. Litteroidessa anonymisoin aineiston. Haastateltujen anonymiteetin säilyttämiseksi en ole paria poikkeusta lukuun ottamatta yhdistänyt sitaatteihin tietoja haastatelluista. Tämä on ollut tärkeää etenkin Suomen Pakolaisavulla toimineiden vapaaehtoisten kohdalla, sillä heidät voisi tunnistaa rajatusta joukosta. Niissä tapauksissa, kun olen yhdistänyt sitaatteihin taustatietoja haastatelluista, haastatellut eivät olleet Suomen Pakolaisavun vapaaehtoisia. Tutkimukseen osallistuminen oli haastatelluille vapaaehtoista ja kerroin heille suullisesti ja kirjallisesti, että he voivat peruuttaa osallistumisensa tutkimukseen milloin tahansa. Haastatellut saivat tietoa myös siitä, miten kerättävää aineistoa käsitellään ja säilytetään. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 7–13.)

Olen poistanut aineistosta tunnistetiedot ja pääsy aineistoon on salasanan takana. Salasana on tiedossa vain minulla, eikä aineistoa jaeta muille osapuolille. Opinnäytetyön valmistuttua tuhoan nauhoitetun ja litteroidun aineiston. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2019.)

Sosiaalialan ammattietiikan ydintä ovat ihmisoikeudet, ihmisarvo ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus (Talentia ry, 2022). Tässä opinnäytetyössä olennaisia lähtökohtia ovat syrjinnän vastustaminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Olen pyrkinyt tekemään opinnäytetyötäni antirasistisella työotteella. Antirasistiseen toimintatapaan kuuluu olennaisesti oman toiminnan, aseman ja etuoikeuksien säännöllinen reflektointi. Olen valtaväestöön kuuluva valkoinen ihminen. Valkoisuuteni ja muu taustani saattaa vaikuttaa esimerkiksi opinnäytetyön tuloksiin, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkijan omilla valinnoilla ja priorisoinneilla on iso merkitys.

Koko Hubara (2022) määrittelee antirasismiksi lähimmäisenrakkauksiksi. Antirasismi on aktiivisia tekoja ja toimintaa syrjivien rakenteiden purkamiseksi. Hubaran mukaan nämä aktiiviset teot ovat esimerkiksi rohkeutta kohdata ihmiset kokonaisvaltaisesti sellaisena kuin he ovat. Olenkin pyrkinyt kohtaamaan opinnäytetyöhöni haastattelemani ihmiset kokonaisvaltaisesti ja kulttuurisensitiivisesti. Kulttuurisensitiivisyyttä on kohdata ihminen yksilönä, ei tietyn ryhmän edustajana. Ihmisiä kohdatessa on parempi kysyä, kuin olettaa asioita. Kulttuurisensitiivisyys edellyttää halua ymmärtää eri taustoista tulevaa ihmistä sekä ymmärrystä sille, että olemme kaikki jonkun kulttuurin ja ympäristön kasvatteja, mikä on muokannut tapojamme, tottumuksiamme, ajatusjärjestelmiämme ja monia muita asioita meissä jokaisessa. (Castaneda, 2019.)

Keräsin haastatteluaineiston keväällä 2024 yksilöhaastatteluin. Haastattelin kymmentä eritaustaista maahanmuuttanutta ihmistä. Haastatelluista neljä löytyi Suomen Pakolaisavun vapaaehtoisten joukosta ja kuusi omien verkostojeni kautta. Tunsin kaksi haastateltua entuudestaan, ja tuttujen ihmisten kautta löysin loput haastatellut. Haastateltaviksi valikoitui siis minulle tuttuja ihmisiä, tai sellaisia entuudestaan tuntemattomia, joiden kanssa minulla on yhteisiä tuttuja. Kumpikin tuttu haastateltu puhui haastatteluissa myös maahanmuuttaneiden kohtaamista epäkohdista. Arvelen, että tuttuuden vuoksi haastatellut tunsivat luottamusta minuun ja uskalsivat nopeammin puhua myös hankalista aiheista.

Suomi on äidinkieleni, toisin kuin yhdenkään haastatellun. Tämä toi suomenkielisiin haastatteluihin kielellistä epäsymmetriaa ja asetti meidät erilaisiin asemiin haastattelutilanteessa. Epäsymmetriaa oli haastatteluissa myös tiedollisesti, sillä olin suunnitellut, mitä aiheita haastatteluissa käsitellään ja vapaaehtoistoiminta aiheena on minulle erityisen tuttu. Yhdelle haastatellulle lähetin haastattelukysymykset etukäteen hänen pyynnöstään. Haastatelluilla ei välttämättä ollut aiempaa kokemusta tutkimukseen osallistumisesta. Toisaalta tiedollisesti haastateltavilla oli myös resursseja, joita minulla ei ollut, liittyen heidän kokemuksiinsa ja käsityksiinsä juuri maahanmuuttotautaisina Suomessa. Näistä näkemyksistä ja ajatuksista olin erityisesti kiinnostunut. Pyrin huomioimaan kielellistä ja tiedollista

epäsymmetriaa parhaani mukaan, esimerkiksi mukauttamalla puhettani ja varaimalla riittävästi aikaa haastattelutilanteelle. (Leskelä & Lindholm, 2012, 14-15.)

Tutkimus on laadullinen, ja omat tulkintani vaikuttavat lopputulokseen. Olen päättänyt itse, mitä asioita aineistosta nostan ja mihin keskityn. Olen tehnyt valintoja omaan ammattitaitooni ja kokemukseeni nojaten. Olen työskennellyt useita vuosia maahanmuuttaneiden parissa, ja viimeiset vuodet työni on sisältänyt myös vapaaehtoistoiminnan koordinoimista järjestössä. Ajattelen, että minulla on työn kautta paljon olennaista kokemusta opinnäytetyön aiheen kannalta. Koko työurani ajan olen ollut erityisen kiinnostunut saavutettavuuden ja osallisuuden edistamisestä. Tiedostan myös, että asiantuntijuuteni on aina rajallista ja kehittyvää.

8 SAAVUTETTAVAMPAA VAPAAEHTOISTOIMINTAA

8.1 Lisää monimuotoisuutta vapaaehtoistoimintaan

Superdiversiteetti on käsite, joka kuvaa kiihtyvää väestön monimuotoistumista. Monimuotoistumista ja sen seurauksia ei voida kuvata vain sosiaalisten kategorioiden, kuten etnisyys, äidinkieli tai sukupuoli kautta, vaan tarkastelussa tulee huomioida eri tekijöiden vuorovaikutus ja niiden kytkeytyminen sosiaalisiin, poliittisiin ja taloudellisiin yhteyksiin. Sosiaalinen todellisuus muotoutuu ryhmien ja yksilöiden eletyn elämän jatkumona. (Martikainen & Pöyhönen, 2023, s. 7–9.) Kansainvälisen muuttoliikkeen myötä väestö muuttuu monimuotoisemmaksi, mikä tulee huomioida myös vapaaehtoistoimintaa järjestettäessä. Monimuotoisuus kasvaa yksilö- ja ryhmätasolla, ja samalla kasvaa esimerkiksi samanaikaisesti useisiin vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten määrä. Vapaaehtoistoiminnassa tämä voi näkyä esimerkiksi moninaisempina tarpeina ja toiveina, ja toisaalta osallistumisen haasteina ja esteinä. Uusien osallistujien mukaan saamiseksi tarvitaankin toimintakulttuurin ja sosiaalisten normien kriittistä tarkastelua. (Korvela ym., 2022.)

Suomen Pakolaisavun vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kynnystä madaltaa todennäköisesti se, että toiminnan teemat ovat maahanmuuttaneille vapaaehtoisille usein omakohtaisia ja sitä kautta tärkeiksi tunnistettuja, esimerkiksi suomen kielen oppimisessa ja kotoutumiseen liittyvissä asioissa. Vapaaehtoistoiminnan ei kuitenkaan tarvitse liittyä kotoutumisen teemoihin ollakseen kiinnostavaa Suomeen muuttaneille ihmisille. Oikeusministeriön (2021) Vapaa! Fri! -hankkeen selvityksessä kävi ilmi, että vapaaehtoistoimintaa järjestävissä yhdistyksissä saataan ajatella, että maahanmuuttaneita varten pitäisi olla toimintaa erityisellä ”monikulttuurisuusnäkökulmalla”, jolloin maahanmuuttaneita ei nähdä potentiaalisina vapaaehtoisina ”tavallisiin” vapaaehtoistehtäviin (Oikeusministeriö, 2021a). Monet tehtävät soveltuvat monenlaisille ihmisille taustasta riippumatta, eikä järjestön tarvitse olla erityisesti ”monikulttuurisuusteemoihin” keskittynyt, jotta sen vapaaehtoistehtävät olisivat sopivia maahanmuuttaneille ihmisille.

Jos vapaaehtoistoimintaa järjestävälle taholle maahanmuuttaneiden parissa toimiminen on uutta, on se hyvä tilaisuus oppia uutta ja kehittää toimintaa osallistumisen esteiden poistamiseksi. On kaikkien osapuolten etu, että maahanmuuttaneiden osuus vapaaehtoistoimintaan osallistuvista kasvaa. Vapaaehtoisten moninaisuus tekee vapaaehtoistoiminnasta vaikuttavampaa ja kestävämpää. Eri-taustaisten vapaaehtoisten saaminen mukaan toimintaan voi parantaa toiminnan laatua ja saavutettavuutta. Maahanmuuttotaustaisen vapaaehtoisen läsnäolo voi rohkaista osallistujiksi myös muita Suomeen muuttaneita, mikä osaltaan parantaa toiminnan saavutettavuutta representaation lisääntymisen myötä. Representaatio tarkoittaa vähemmistössä olevan ihmisryhmän näkyvyyttä yhteiskunnassa (Fem-R, i.a.).

Eritaustaisten Suomeen muuttaneiden ihmisten osallistumisessa vapaaehtoistoimintaan on paljon mahdollisuuksia ihmisten oman hyvinvoinnin ja yhteisöjen ja laajemmin yhteiskunnan kannalta. Moninaistuvassa yhteiskunnassa vapaaehtoistoiminnalla on kyky tuoda eritaustaisia ihmisiä yhteen ja edistää hyviä väestösuhteita. Työpaikoilla monimuotoisuus tuo paljon etuja, ja samoja etuja voidaan ajatella liittyvän myös monimuotoisuuteen vapaaehtoistoiminnassa. Monimuotoisessa yhteisössä on enemmän luovuutta ja uusia ideoita eri näkökulmista. Monimuotoisuus voi auttaa kehittämään paremmin tarpeeseen vastaavaa toimintaa.

(Työterveyslaitos, i.a.). Monimuotoista vapaaehtoistoimintaa tulee kuitenkin koodinoida ja johtaa hyvin sekä kehittää sellaisia käytäntöjä, joiden avulla vapaaehtoistoiminnan saavutettavuutta voidaan lisätä.

Tämän opinnäytetyön aineiston mukaan vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi täyttää itsemääräämisteorian (Deci & Ryan, 2000) mukaiset psykologiset perustarpeet, joita ovat omaehtoisuuden-, kyvykkyyden- ja yhteenkuuluvuuden tarpeet. Näiden tarpeiden täytyminen on hyvinvoinnin edellytys. Opinnäytetyön tulosten mukaan vapaaehtoistoimintaan osallistutaan, koska halutaan esimerkiksi auttaa muita ja vaikuttaa yhteiskunnallisesti itselle tärkeisiin asioihin. Vapaaehtoistoiminnalla halutaan konkreettisesti parantaa maailmaa. Tämä on omaehtoista toimintaa, jossa motivaatio lähtee ihmisen sisältä, omista arvoista. Osallistujia tulee mukaan, koska haluaa tehdä itselleen tärkeitä asioita, ja vapaaehtoistoimintaa koordinoivat tahot tarjoavat siihen puitteet, muun muassa koulutuksen, tuen ja yhteisön muodossa. Vapaaehtoistoiminnassa on mahdollista käyttää kykyjään ja opinnäytetyöhön haastatellut ihmiset halusivat hyödyntää omaa osaamistaan ja kokemuksiaan esimerkiksi kielenoppimisesta ja kotoutumisesta. Jotkut halusivat käyttää omaa ammattitaitoaan yhteisen hyvän edistämiseksi. Sosiaalisten verkostojen luominen ja yhteistyö muiden kanssa koettiin tärkeänä. Ihmisten tapaamisesta saatiin energiaa ja hyvää mieltä.

Monet haastatelluista olivat tehneet vapaaehtoistoimintaa ilman minkään organisaation tukea. Monet haluavat auttaa muita ja toimia arvojensa mukaan, ja koodinoituun vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi tuoda paljon etuja, kuten vapaaehtoistoiminnan rakenteet ja niiden tuoman turvan. Organisoituun vapaaehtoistoimintaan kuuluu yleensä organisaation järjestämä koulutus ja tuki, sekä mahdollisuus osallistua yhteisiin virkistystilaisuuksiin. Erilaisten organisaatioiden kautta voi turvallisesti vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Lisäksi voi tutustua muihin vapaaehtoiisiin ja muihin uusiin ihmisiin, ja näin luoda uusia sosiaalisia yhteyksiä. Pyytämällä saa myös todistuksen tehdystä vapaaehtoistyöstä, mistä voi olla hyötyä muissa yhteyksissä, kuten työelämässä tai opinnoissa.

8.2 Millaista on saavutettavampi vapaaehtoistoiminta?

Vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa on esteitä, joiden ylittämiseen toimintaa järjestävät tahot voivat vaikuttaa. Vapaaehtoistoimintaa järjestävien toimijoiden resursseilla ja asenteilla on suuri merkitys. Laadukkaan vapaaehtoistoiminnan järjestämiseksi tarvitaan ihmisiä, jotka ottavat vastuun esimerkiksi uusien vapaaehtoisten koulutuksesta ja tukemisesta. Järjestäjällä ei tarvitse olla valtavasti kielitaitoa ja tietoa esimerkiksi eri kulttuureista, vaan tärkeämpää on, että jokainen uusi vapaaehtoinen kohdataan yksilönä. Avoin, rohkea ja omaa toimintaa reflektioiva asenne vie vapaaehtoistoiminnan järjestäjää eteenpäin.

Mikäli vapaaehtoistoiminnan järjestäjällä ja vapaaehtoisella ei ole yhteistä kieltä, on entistäkin tärkeämpää varata riittävästi aikaa perehdytykseen ja koulutukseen. Kaikkiin vapaaehtoistehtäviin ei tarvita suomen- tai esimerkiksi englannin kielen taitoa. Tällöin on huolehdittava, että vapaaehtoinen saa silti tarvittavat tiedot ja taidot vapaaehtoistehtävän hoitamiseen. Jos yhteistä kieltä ei ole, voi kokeilla kommunikoida esimerkiksi käännösohjelmien, kuten Google translaten kautta. Käännösohjelmien kautta ei tulisi kuitenkaan kommunikoida arkaluontoisia asioita, ja on hyvä tiedostaa, että käänöksissä saattaa olla virheitä. Kommunikaation tukena voi käyttää kuvia tai videoita ja elekieltä. Läsnä oleva kohtaaminen ja hetkeen keskittyminen auttavat. Jos maahanmuuttaneiden vapaaehtoisten kohtaamisesta ei ole vielä kokemusta, vapaaehtoistoiminnan järjestäjää omien kykyjen ja osaamisen riittävyys saattaa jännittää. Kun kohtaamisia kertyy, jännitys häviää ja kokemus opettaa mitkä asiat toimivat. Myös uutta vapaaehtoista todennäköisesti jännittää.

Opinnäytetyön tuloksena selvisi, että toiminnan saavutettavuuden kannalta tiedon löytäminen vapaaehtoistoiminnasta on eräs olennaisimmista asioista. Potentiaaliset vapaaehtoiset eivät välttämättä vielä tiedä, millaisia mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnassa on, tai mitä vapaaehtoistoiminta Suomessa tarkoittaa. Tiedon välittämisessä kieli ja oikeiden viestintäkanavien käyttäminen ovat tärkeässä osassa. Kaikki maahanmuuttaneet eivät puhu englantia, joten vapaaehtoistoiminnan järjestäjän kannattaa perehtyä selkosuomen periaatteisiin. Selkosuomen käyttäminen voi hyödyttää ei-suomenkielisten lisäksi myös monia

muita osallistujia. Mikäli järjestäjällä on siihen resursseja, omakielisten käännösten teettäminen esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan mainoksista tehostaa viestintää. Opinnäytetyön haastatteluissa kävi ilmi, että omakielinen teksti nappaa huomion positiivisella tavalla. Omakielisyyttä voisi kokeilla käyttää tukena viestinnässä, vaikka itse toiminnassa ei olisikaan tulkkia tai kieliaavustajaa paikalla. Viestiessä voi kertoa kielitaidosta, jota toiminnassa edellytetään. Mikäli toiminnassa on jo mukana tietyn kielisiä ihmisiä, heitä voi kysyä mukaan uuden vapaaehtoisen perehdyttämiseen. Vertaisten antama perehdytys voi olla järjestäjän antamaa perehdytystä tehokkaampaa.

Sosiaalinen media mainittiin haastatteluissa nykyajan tehokkaimpana kanavana saada tietoa esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista. Facebook, Instagram ja LinkedIn mainittiin. Tietoa toivottiin myös kotoutumiskoulutusten, kielikurssien tai muun koulutuksen kautta. Eräs haastateltava mietti, mikseivät järjestöjen face-to-face-rahankerääjät voisi kertoa samalla myös, jos toimija etsii uusia vapaaehtoisia. On varmasti tärkeää, että vapaaehtoistehtäviä markkinoidaan monessa eri yhteydessä ja kanavassa. Pelkkä kertaluonteinen postaus toimijan sosiaalisessa mediassa ei välttämättä tavoita kiinnostuneita osallistujia. Esimerkiksi Facebookissa ja Instagramissa kannattaa hyödyntää maksettua markkinointia, jonka avulla mainokset voi kohdentaa esimerkiksi tietyn alueen tai iän mukaan. On tehokkaampaa, jos potentiaalinen vapaaehtoinen huomaa tiedon useammasta eri lähteestä. Tämän konkretisoituminen vapaaehtoistoiminnan aloittamiseksi voi viedä aikaa, jopa vuosia. Ihmisen elämäntilanne ei tietyinä hetkinä välttämättä ole sopiva, mutta se ei tarkoita, etteikö hän koskaan lähtisi mukaan toimintaan. Vapaaehtoiset saattavat miettiä mukaan lähtemistä pitkäänkin, joten on järkevää, että toimintaa järjestävät pitävät itsensä näkyvillä ja ihmisten mielissä. Viestinnässä kannattaa myös käyttää kuvia havainnollistamassa mistä toiminnassa on kyse. Kuvien valintaan on hyvä kiinnittää huomiota, jotta niissä näkyisi eritaustaisia ihmisiä, ne havainnollistaisivat vapaaehtoistehtävien sisältöjä ja tukisivat ymmärtämistä.

Kun uusi vapaaehtoinen ilmoittautuu mukaan toimintaan, on tärkeää, että hänet perehdytetään ja ohjataan vapaaehtoistehtävän pariin mahdollisimman pian. Jos vapaaehtoinen joutuu odottelemaan tehtävän aloitusta viikkoja tai kuukausia,

saattaa into laantua ja elämäntilanne muuttua. Joskus on myös niin, että innokkaita vapaaehtoisia kyllä olisi, mutta esimerkiksi kielitaidon puutteen vuoksi he eivät sovellu toiminnan järjestäjän olemassa oleviin vapaaehtoistehtäviin. Silloin kannattaa miettiä, voisiko toimija kehittää sellaisen vapaaehtoistoiminnan muodon, johon innokkaat vapaaehtoiset pääsisivät mukaan, tai olisiko jokin olemassa oleva tehtävä muokattavissa. Jos vapaaehtoiselle ei löydy sopivaa tehtävää, hänet kannattaa ohjata jonkun toisen vapaaehtoistoimintaa järjestävän tahon toimintaan.

Suurin osa haastatelluista piti Suomen Pakolaisavun mahdollisuutta kouluttautua verkossa hyvänä. Verkkokoulutuksen voi tehdä itse valitsemanaan ajankohtana, mitä pidettiin hyvänä asiana oman ajankäytön kannalta. Haastatteluissa ei kuitenkaan perehdytty syvällisemmin koulutuksen sisältöön tai verkkoalustan käytettävyyteen. Itsenäisesti suoritettavassa koulutuksessa esimerkiksi kielen saatavuus korostuu. Toisaalta hyvin rakennettu verkkokoulutus voi olla toimiva, ja säästää vapaaehtoisen aikaa. Haastattelujen perusteella tehokas ajankäyttö oli monilla toiveena. On varmasti hyvä, että verkkokoulutuksen lisäksi on mahdollisuus kouluttautua myös kasvokkain pidettävissä koulutuksissa.

Opinnäytetyön tuloksena selvisi, millaisia esteitä erityisesti maahanmuuttaneiden naisten osallistumiseen voi liittyä. Yksi haastavimpia esteitä on puolison tai suvun naiseen kohdistama kontrollointi, joka rajaa naisen osallistumista muun muassa vapaa-ajan toimintaan. Haastatellut ehdottivat siltojen luomista naisten ja vapaaehtoistoimijoiden välillä, esimerkiksi kutsumalla naisia mukaan toimintaan matalamman kynnyksen toiminnan, esimerkiksi kahvittelun tai yhteisen ruokailun kautta. Myös lastenhoidon järjestäminen ja vain naisille suunnattu toiminta mainittiin ratkaisuehdotuksina. Myös laajempaa yhteiskunnallista ja rakenteellista muutosta tarvitaan. Eri palveluissa, joissa kohdataan maahanmuuttaneita ihmisiä, tulisi olla tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta, johon kontrollointikin lukeutuu, sekä keinoja puuttua siihen moniammatillisesti. Myös vapaaehtoistoiminnassa koettu häirintä mainittiin esteenä yhdessä haastattelussa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjillä tulee olla suunnitelma siitä, miten häirintää ehkäistään, miten siihen häirintään puututaan ja häirintää kohdannutta tuetaan.

Haastattelujen mukaan yksi painavimmista vapaaehtoistoimintaan osallistumista estävistä syistä oli rasismi. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjien pitääkin pyrkiä toimimaan rasismia ja muuta syrjintää torjuen. Rasismi on Suomessa yleistä ja sitä ilmenee kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Yhdenvertaisuusvaltuutetun (i.a.-b) mukaan ”rasismi on systeemi, jossa politiikka, institutionaaliset käytännöt, kulttuuri ja muut normit ylläpitävät rodullistettuja yhteiskunnallisia valta-asetelmia. Se on osa sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia järjestelmiä, joissa kaikki ovat osana.” Rasismi voi olla tahallista tai tiedostamatonta ja se ilmenee monilla tavoilla, esimerkiksi vihapuheena, syrjintänä, väkivaltana, tai ulossulkevinä käytäntöinä. Rasismia ilmenee rakenteellisena esimerkiksi työelämässä, koulutuksessa ja asuntomarkkinoilla. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.-b) Rasismia voi esiintyä myös eri vähemmistöjen välillä. Rasismi on laaja ongelma, joka kaikkien vapaaehtoistoimintaa järjestävienkin tulisi huomioida. Antirasismi tulisi sisällyttää kaikkien vapaaehtoisten perehdytykseen. Kaikille vapaaehtoistoiminnan järjestäjille antirasismien teema ei välttämättä ole tuttu, mutta onneksi monet toimijat ovat viime vuosina kehittäneet paljon materiaalia ja koulutusta aiheeseen liittyen. Esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkokoulutus antirasismista ammattilaisille (2024) sopii hyvin myös muille kuin ammattilaisille. Tietoa löytyy paljon, eikä sen määrää kannata pelästyä. Tärkeintä on aloittaa jostakin avoimin mielin. Antirasistinen toimintatapa vaatii joka tapauksessa säännöllistä oman toiminnan reflektointia, eikä siinä varsinaisesti koskaan tule ”valmiiksi”.

Antirasismien lisäksi toiminnan sosiaaliseen saavutettavuuteen sisältyy esimerkiksi tervetulleeksi toivottava ja ystävällinen ilmapiiri, jonka toteuttaminen on kaikkien toiminnassa mukana olevien asia. Suomen Kotiseutuliitto on koennut inkluusiivisen toiminnan hyviä käytäntöjä, joihin kuuluu esimerkiksi, että vuorovaikutustilanteissa varmistetaan, että kaikki ovat ymmärtäneet, ja tarvittaessa toistetaan viesti eri sanoin. On hyvä, jos jokaisella vapaaehtoisella on oma kontaktihenkilö, jolta saa tukea. Vapaaehtoista ei unohdeta, vaan pyydetään mukaan uudelleen, mikäli hänen vapaaehtoistehävänsä on loppunut. (Leino, i.a.) Diakonissalaitoksen Rohkaisukirja vieraanvaraisuuteen -opas käsittelee yhteisöjen rakentamista kansalaistoiminnassa. Tervetulleeksi toivottava yhteisö auttaa osallistujaa kiinnittymään toimintaan. Tunne siitä, että on tervetullut, muodostuu ystävällisestä käytöksestä, esimerkiksi että paikalle saapuvaa tervehditään ja hänen läsnäolonsa

huomioidaan, ja ohjeet annetaan kohteliaasti. Mikäli epäkohtia ilmenee, niihin puututaan. Yhteisöllä voi olla yhteiset toimintaohjeet, joihin ystävällisyys, avuliaisuus ja yhdenvertaisuus on kirjattu. (Von Essen & Simonen, 2020.)

Maahanmuuttaneiden osallistumisessa vapaaehtoistoimintaan Suomessa olisi paljon kiinnostavia jatkotutkimus- ja kehittämisasihteita. Tietoa tarvitaan laajemmilta kohdejoukoilta. Kuinka moni maahanmuuttanut tai ulkomaalaistaustainen osallistuu vapaaehtoistoimintaan? Millaisia vapaaehtoistehtäviä yleensä tehdään, mitkä vapaaehtoistehtävät taas eivät houkuttele? Miten vapaaehtoistoiminnalla voidaan edistää maahanmuuttaneiden hyvinvointia Suomessa, entä mikä merkitys vapaaehtoistoiminnalla on esimerkiksi kielen oppimiselle tai sosiaalisten suhteiden muotoutumiselle? Lisätutkimusta olisi kiinnostavaa nähdä myös ei-organisoidusta informaalista maahanmuuttaneiden tekemästä vapaaehtoistoiminnasta. Tällä hetkellä maahanmuuttaneiden osuus organisoituun vapaaehtoistoimintaan osallistuneista on melko pieni. Olisiko osallistuneiden määrä lähempänä valtaväestön tekemää vapaaehtoistoimintaa, jos mukaan laskettaisiin myös informaalinen vapaaehtoistoiminta?

LÄHTEET

- Aaltonen, E. (2022). *Mitä sosiaalinen kestävyys on ja miten sitä voi mitata?* Alusta! Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2022/06/02/mita-sosiaalinen-kestavyys-on-ja-miten-sita-voi-mitata/>
- Alasuutari, P. (1994). *Laadullinen tutkimus*. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Porvoo: WSOY.
- Ambrosini, M., & Artero, M. (2023). *Immigrant Volunteering: A Form of Citizenship from Below*. *Voluntas* (Manchester, England), 34(2). <https://doi.org/10.1007/s11266-022-00454-x>
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. (2019). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- Berhanu, Y. B. (2017). *Volunteering among immigrants*. Kansalaisareenan julkaisuja 4/2017. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/02/Opassarja_4_2017_web.pdf
- Bontenbal, I., Calo, F., Montgomery, T., & Baglioni, S. (2023). *Rethinking the Role of Volunteering in the Labor Market Inclusion of Migrants*. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*. <https://doi.org/10.1177/08997640231162352>
- Castaneda, A. (2019). *Paloma-koulutus osa 3: Työmuodon filosofiat pakolaisyössä*. [Video] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyontueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>
- Craven, R. G., Ryan, R. M., Mooney, J., Vallerand, R. J., Dillon, A., Blacklock, F., & Magson, N. (2016). *Toward a positive psychology of indigenous thriving and reciprocal research partnership*

- model*. Contemporary Educational Psychology, 47, 32–43. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2016.04.003>
- Crenshaw, K. (1989). *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics*. University of Chicago Legal Forum 1989.
- Dean, J. (2022). *Informal Volunteering, Inequality, and Illegitimacy*. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 51(3), 527-544. <https://doi-org.anna diak.fi/10.1177/08997640211034580>
- Deci, E. & Ryan, R. (2000). *Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being*. University of Rochester. https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_RyanDeci_SDT.pdf
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto. (i.a.) *Saavutettavuus*. Saavutettavuuden valvonnan yksikkö. Saatavilla 24.10.2024 <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/yleista-saavutettavuudesta/>
- Fem-R. (i.a.). *Sanasto*. Saatavilla 24.10.2024 <https://www.fem-r.fi/sanasto/>
- Gower, S., Jeemi, Z., Forbes, D., Kebble, P., & Dantas, J. A. R. (2022). Peer Mentoring Programs for Culturally and Linguistically Diverse Refugee and Migrant Women: An Integrative Review. *International journal of environmental research and public health*, 19(19). <https://doi.org/10.3390/ijerph191912845>
- Granskog Wise, A.; Nuutinen, S., Porthén, A. & Salmela, M. (2024). *Opas kestävään ja vastuulliseen vapaaehtoistoimintaan*. Kansalaisareenan julkaisuja 1/2024. <https://kansalaisareena.fi/opas-kestavaan-ja-vas-tuulliseen-vapaaehtoistoimintaan/>
- Harju, A. (2019). Vapaaehtoisuuden filosofia. Teoksessa Hirvonen, S. & Puolitaival, S. (toim.), *Vapaaehtoistoiminnan arvo* (s. 18–27) Kansalaisareenan julkaisuja 2/2019. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2019/12/Vapaaehtoistoiminnan_arvo_Page-View_WEB.pdf
- Hirvilampi, T. & Helne, T. (2014). *Changing paradigms. A sketch for sustainable wellbeing and ecosocial policy*. Sustainability 6 (4), 2160–2175. <https://doi.org/10.3390/su6042160>

- Hirvonen, M., Koskimies, H. & Pirttimaa, R. (2009). Erillisyydestä yhteisyyteen. Teoksessa Hirvonen, M. (toim.) *Esteettömyydellä osallisuuteen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa* (s. 12-18). Jyväskylän ammattikorkeakoulun puheenvuoroja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1236326673-1>
- Hoffrén, J. (2023). *Vapaaehtoistoiminnan merkitys hyvinvoinnille Suomessa*. Kansalaisareena. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2023/05/Vapaaehtoistyon-arvo-Suomessa_laskelma_2023_Jukka-Hoffren.pdf
- Honkala, K. (i.a.). *Monikulttuurisen yhdistyskentän merkitys on sen kokoa suurempi*. Suomen Pakolaisapu. <https://jarjestohautomo.fi/monikulttuurisen-yhdistyskentan-merkitys-on-sen-kokoa-suurempi/>
- Hubara, K. (2022). *Antirasismi osa 14: Kohtaamiset sosiaalityössä*. Verkkokoulutus antirasismista ammattilaisille. [Video] Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/verkkokoulutus-antirasismista-ammattilaisille/osa-14-kohtaamiset-sosiaalityossa>
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. (i.a.). *Haastattelut*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla 31.10.2023 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Hansen, S., Sams, A., Jäppinen, M., Latvala, J. (2016). *Kunniakäsitykset ja väkivalta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa*. Ihmisoikeusliitto. https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/06/Kunniak%C3%A4sitykset-ja-v%C3%A4kivalta_B5_netti-002.pdf
- Juhila, K. (i.a.). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla 7.11.2023 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.
- Kansalaisareena. (2024a). *Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen Suomessa 2024*. Powerpoint-esitys. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2024/05/Vapaaehtoistoiminta_eduskunta-07052024.pdf
- Kansalaisareena. (2024b). *Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen Suomessa 2024-tutkimusraportti*. Taloustutkimus Oy. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2024/05/Vapaaehtoistoiminta_Suomessa_Raportti_2024.pdf
- Kansalaisareena. (i.a.-a) *Vaikutamme vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksiin ja puramme sen esteitä*. Saatavilla 17.11.2024 <https://kansalaisareena.fi/>
- Kansalaisareena. (i.a.-b) *Usein kysyttyä vapaaehtoistoiminnasta*. Saatavilla 12.8.2024 <https://kansalaisareena.fi/aineistoa/usein-kysyttya-vapaaehtoistoiminnasta/>
- Kettunen, P. & Sipinen, J. (2022). *Yhdenvertaisuutta osallistumalla – maahanmuuttaneiden poliittinen osallistuminen Suomessa*. Teoksessa Pekka Kettunen (toim.) *Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa*. Siirtolaisuusinstituutti. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/140750/T8www.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kirkkopalvelut & Kansalaisareena. (2022). *Vapaaehtoistyö.fi-palvelun Vapaaehtoisten kysely 2022*. <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2022/12/Vapaaehtoisten-kysely-2022-perusraportti.pdf>
- Korvela, H., Tähjä, M., Granskog Wise, A. (2022). *Moninaistuva yhteiskunta haastaa järjestökentän toimintamallit*. Kansalaisareena. <https://kansalaisareena.fi/moninaistuva-yhteiskunta-haastaa-jarjestokentan-toimintamallit/>
- Yhdenvertaista kulttuuria kaikille ry. (i.a.). *Mitä on saavutettavuus?* Saatavilla 24.11.2023 https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus

- Kurki, T. (2019). *Immigrant-ness as (mis)fortune? : Immigrantisation through integration policies and practices in education*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4713-4>
- Lahdenperä, S. (2023). *Vapaaehtoistoimintaa vahvistamalla kohti ikääntyvän yhteiskunnan mahdollisuuksia Vapaa!-Fri! –hankkeen toimenpide-raportti*. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:1. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164545/OM_2023_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Leemann, L., Isola, A.-M., Kukkonen, M., Puromäki, H., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2018). *Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi - Kyselytutkimuksen tuloksia*. Työpaperi 7/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-119-5>
- Leino, H. (i.a.). *Hyviä käytäntöjä inklusiiviseen toimintaan*. Suomen Kotiseutuliitto. Saatavilla 24.9.2024 <https://kotiseutuliiitto.fi/tietopankki/kulttuurisesti-moninainen-kotiseututyo/moninainen-vapaaehtoistoiminta/inklusiivisia-kaytantoja/>
- Leskelä, L. & Lindholm, C. (2012). *Haavoittuva keskustelu – Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta*. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 6. Helsinki.
- Lofgren, K. (2013). *Qualitative analysis of interview data: A step-by-step guide for coding/indexing* [video] Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=DRL4PF2u9XA&t=382s>
- Maahanmuuttovirasto. (2024). *Maahanmuutto Suomeen 1/24*. https://migri.fi/documents/5202425/166014458/Maahanmuutto+Suomeen_1_2024.pdf/0a03233b-7b9b-654c-6773-65324cd63db7/Maahanmuutto+Suomeen_1_2024.pdf?t=1706674494969
- Maahanmuuttovirasto. (i.a.). *Suomeen valitut ja Suomeen saapuneet kiintiöpakolaiset*. Saatavilla 20.10.2024 <https://migri.fi/kiintiopakolaistilastot>
- Martikainen, T. & Pöyhönen, S. (2023). *Superdiversiteetti – Näkökulmia maahanmuuton monimuotoisuuteen*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1489. <https://www.google.fi/books/edition/Superdiversiteetti/fJrqEAAAQBAJ?hl=fi&gbpv=1&printsec=frontcover>
- Martela, F. (2022). *Hyvinvoinnin mittaaminen edellyttää hyvinvoinnin teoriaa - Erik Allardt'n hyvinvoinnin ulottuvuudet päivitettyinä nykyaikaan*.

- Yhteiskuntapolitiikka 87. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145551/YP2205-6_Martela.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Martela, F. & Ryan, R. (2015). *The Benefits of Benevolence: Basic Psychological Needs, Beneficence, and the Enhancement of Well-Being*. Journal of personality. <https://doi.org/10.1111/jopy.12215>
- Monika-naiset liitto ry. (i.a.). *Tunnista väkivalta*. <https://monikanaiset.fi/tunnista-vakivalta/>
- Mäki, N., Renvik, T. & Saukkonen, P. (2024). *Pääkaupunkiseudun ulkomaalaistaustaiset ovat fyysisesti terveitä, mutta monet kärsivät psyykkisestä kuormittuneisuudesta*. Tutkimus- ja tilastotietoa Helsingistä. Helsingin kaupunki. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/paakaupunkiseudun-ulkomaalaistaustaiset-ovat-fyysisesti-terveita-mutta-monet-karsivat-psykkisesta>
- Oikeusministeriö. (2021). *Kokemusraati vapaaehtoistoiminnan merkityksestä kaksisuuntaisen kotoutumisen kannalta Yhteenveto 13.7.2021*. Vapaa!-Fri! -hanke ja Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/24fbc254-ccb9-43f0-a71f-d0c201b3649e/7857b383-7a24-45f2-a36b-3bfe9500b9a3/PO-YTAKIRJA_20220321113319.PDF
- Oikeusministeriö (2021a). Vapaa!-Fri! –hankkeen sidosryhmähaastatteluiden yhteenveto. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/24fbc254-ccb9-43f0-a71f-d0c201b3649e/4a49753a-5166-496a-ad78-f9a936b10cbd/KIRJE_20210610072015.PDF
- Peltosalmi, J., Eronen, A., Londén, P. & Ruuskanen, P. (2024). *Järjestöbarometri 2024 – Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä*. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki. https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2024/10/Jarjestobarometri_2024-1.pdf
- Pirkkalainen, P. (2022). *Kansalaisyhteiskuntaan osallistumisesta osallisuuteen?: vuonna 2015 Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden näkökulmia*. Teoksessa Pekka Kettunen (toim.), Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa (pp. 19-

- 34). Siirtolaisuusinstituutti. Tutkimus / Siirtolaisuusinstituutti, 8.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7399-24-8>
- Pirkkalainen, P., Wass, H. & Weide, M. (2016). *Suomen somalit osallistuvina kansalaisina*. Yhteiskuntapolitiikka 81. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129972/YP1601_pirkkalainen.pdf?seq
- Ramadan, F. (2022). *Järjestötyön vaikutus osallisuuden kokemukseen*. Teoksessa Pekka Kettunen (toim.) Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa. Siirtolaisuusinstituutti, 8.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/140750/T8www.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rask, S., Castaneda, A. & Seppänen, A. (2020) Syrjintä- ja väkivaltakokemukset. Teoksessa Kuusio H, Seppänen, A, Jokela S, Somersalo L & Lilja E (2020). *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus*. Raportti 1. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1>
- Rask, S. & Castaneda, A. (2019). Syrjintäkokemukset ja niiden yhteys hyvinvointiin ja kotoutumiseen ulkomaalaistaustaisessa väestössä. Teoksessa Kazi, V. & Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>
- Saukkonen, P. (2016). *Mitä on kotoutuminen?* Kvartti, kaupunkitiedon verkkolehti. Helsingin kaupunki. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/mita-kotoutuminen%20>
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. (2022). *Arki, arvot ja etiikka – Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*.
<https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>
- Suomen Pakolaisapu. (2023). *Vuosikertomus 2023*. https://pakolaisapu.fi/wp-content/uploads/2024/06/SuomenPakolaisapu_vuosikertomus-2023-FI.pdf

- Suomen Pakolaisapu. (i.a.) *Pakolaisuus Suomessa*. Saatavilla 24.11.2023
<https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-suomessa/>
- Stenman, K. (2023.) *Rasismi heikentää sisäistä turvallisuutta ja marginalisoi lapsia ja nuoria*. Yhdenvertaisuusvaltuutetun muistio hallitusneuvottelijoille. [https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/163537960/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+muistio+rasismin+vaikutuksista+\(pdf\).pdf/5023ff80-fb46-3027-6921-dd666d9ebb3e/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+muistio+rasismin+vaikutuksista+\(pdf\).pdf?t=1685523013511](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/163537960/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+muistio+rasismin+vaikutuksista+(pdf).pdf/5023ff80-fb46-3027-6921-dd666d9ebb3e/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+muistio+rasismin+vaikutuksista+(pdf).pdf?t=1685523013511)
- Sveen, S., Anthun, K. S., Batt-Rawden, K. B., & Tingvold, L. (2023). *Immigrants' Experiences of Volunteering; A Meta-Ethnography*. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 52(3) 569-588.
<https://doi.org/10.1177/08997640221114810>
- Tanskanen, A. O. & Danielsbacka, M. (2015). *Ovatko vapaaehtoistyö ja hyväntekeväisyys yhteydessä onnellisuuteen?* *Yhteiskuntapolitiikka* 80.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127069/yp1505_tanskanen.pdf?s
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024). *Verkkokoulutus antirasismista ammattilaisille*. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinemoninaisuus/tyon-tueksi/verkkokoulutus-antirasismista-ammattilaisille>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023a) *Kunniaan liittyvä väkivalta*. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/kunniaan-liittyva-vakivalta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023b) *Osallisuuden edistäjän opas*. Ohjaus 10/23. Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-088-0>
- Tilastokeskus, (i.a.) *Maahanmuuttajat ja kotoutuminen*. Statfin-tietokanta. Saatavilla 12.8.2024.
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa* Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje.

https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/lhmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Työterveyslaitos. (i.a.) *Monimuotoisuus ja inklusiivisuus, mitä ja miksi?* Saatavilla 24.9.2024. <https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/monimuotoisuus-ja-inklusiivisuus-asiantuntijaorganisaatiossa/monimuotoisuus-ja-inklusiivisuus-mita-ja-miksi>

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2021). *Kotoutumisen sanasto: 1. laitos*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163545/TEM_2021_54.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Työmarkkinatori. (2024). *Vapaaehtoistyötä tai muuta palkatonta työtä tekevän työttömyysturva*. <https://tyomarkkinatori.fi/henkiloasiakkaat/tietoatyoelamasta/tyottomyysturva/vapaaehtoistyota-tai-muuta-palkatonta-tyota-tekevan-tyottomyysturva>

Von Essen, P. & Simonen, S. (2020). *Rohkaisukirja vieraanvaraisuuteen – Sinustako yhteisönrakentaja?* Diakonissalaitos. <https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2020/05/Rohkaisukirja-vieraanvaraisuuteen.pdf>

Wood, N., Charlwood, G., Zecchin, C., Hansen, V., Douglas, M. & Pit, S. (2019). *Qualitative exploration of the impact of employment and volunteering upon the health and wellbeing of African refugees settled in regional Australia: a refugee perspective*. *BMC Public Health* 19, 143 (2019). <https://doi.org/10.1186/s12889-018-6328-2>

Yeung, A. B. (2002). *Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta?* Helsinki: YTY.

Yeung, A. B. (2005). *Vapaaehtoistoiminnan timantti: miten mallintaa motivatiota?* *Vapaaehtoistoiminta* (s. 104-125). Vastapaino.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (i.a.-a). *Positiivinen erityiskohtelu*. Saatavilla 22.10.2024. <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/positiivinen-erityiskohtelu>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (i.a.-b). *Rasismi*. Saatavilla 14.10.2024 <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/rasismi>

LIITE 1. Haastattelurunko

Haastateltavina Suomen Pakolaisavun vapaaehtoiset:

Yleinen: Mihin vapaaehtoistoimintaan olet osallistunut ja millaista se on ollut? Millaisia kokemuksia sinulla on? Mitä sinun mielestäsi tarkoittaa vapaaehtoistoiminta?

Motivaatio: Miksi aloit tehdä vapaaehtoistyötä? Mikä motivoi ja innosti? Mitä haasteita vapaaehtoistyön tekemiseen on liittynyt? Mikä on ollut hankalaa? Miten päädyit juuri Pakolaisavun vapaaehtoiseksi? Mitä omia tavoitteita sinulla on vapaaehtoistyölle? Miksi osallistut vapaaehtoistoimintaan?

Merkitys: Kerro joku tärkeä muisto vapaaehtoisena toimimisesta. Onko joku tilanne jäänyt mieleen positiivisesti, entä negatiivisesti? Suositteletko vapaaehtoiseksi lähtemistä ystävällesi?

Saavutettavuus: Miten lähdit mukaan toimintaan, mikä auttoi mukaan lähtemisessä? Oliko jotain asioita mitkä olivat vaikeita mukaan lähtemisessä? Mistä löysit tietoa? Oliko tietoa helppo ymmärtää? Miten kehittäisit toimintaa?

Aiotko tehdä vapaaehtoistyötä jatkossakin? Millaista?

Tuki ja koordinaatio: Millaisia kokemuksia sinulla on vapaaehtoistoiminnan järjestäjästä? Mitä olisit tarvinnut tai kaivannut? Mikä on ollut hyvää, onnistunut? Onko viestintä ollut riittävää?

Haastateltavat eivät olleet toimineet vapaaehtoisina Suomen Pakolaisavulla:

Yleinen: Mitä vapaaehtoistoiminta tarkoittaa sinun mielestäsi? Millaista/mitä vapaaehtoistoiminta on? Millainen käsitys sinulla on vapaaehtoistoiminnasta?

Motivaatio ja merkitys: Millainen vapaaehtoistoiminta olisi motivoivaa? Mikä vapaaehtoistoiminta kiinnostaisi sinua? Millaisia vapaaehtoistehtäviä haluaisit tehdä? Onko jotain asioita, miksi et haluaisi osallistua vapaaehtoistoimintaan?

Saavutettavuus: Onko jotain, mikä estää sinua osallistumasta vapaaehtoistoimintaan? Millaista tietoa tarvitsisit? Mitä kautta löytäisit tiedon? Haluaisitko tehdä lyhytkestoisia tai kertaluontoisia vai pidempiä tehtäviä?

Tuki ja koordinaatio: Millaista koulutusta tarvitsisit? Millaista tukea haluaisit? (esim. puhelut, Whatsapp-viestit, tapaamiset, yhteydenpito verkossa, toiminnan-ohjauskeskustelut jne.)

Haastatteluiden yhteydessä kysyttävät taustatiedot haastateltavista: ikä, sukupuoli, lähtömaa, kuinka kauan on asunut Suomessa, onko tällä hetkellä työssä/opinnoissa/kotivanhempana/tms.

LIITE 2. Tietoa haastateltaville ja suostumus haastatteluun

Tietoa opinnäytetyöstä

Annat haastattelun, jonka avulla kerätään aineistoa opinnäytetyötäni varten. Teen Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulussa (DIAK) sosionomi YAMK-tutkintoa. Teen opinnäytetyön yhteistyössä Suomen Pakolaisavun kanssa. Opinnäytetyön aihe on Suomeen muuttaneiden ihmisten käsitykset ja kokemukset vapaaehtoistyöstä.

Haastattelu nauhoitetaan. Nauhoitukset säilytetään tietokoneellani. Vain minulla on pääsy nauhoituksiin. Opinnäytetyön julkaisun jälkeen kaikki haastatteluaineistot tuhoetaan, ja tunnistetiedot poistetaan opinnäytetyöstä. Opinnäytetyö julkaistaan joulukuussa 2024, ja se tulee löytymään julkisesta Theseus - tietokannasta. Haastateltavilla on oikeus keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa milloin tahansa.

Kiitos osallistumisestasi!

Terveisin Salla Montonen

salla.montonen@student.diak.fi

Suostumus haastatteluun

Suostun haastateltavaksi Salla Montosen opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyö on osa Salla Montosen sosionomi YAMK-opintoja Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyössä selvitetään Suomeen muuttaneiden ihmisten käsityksiä ja kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta.

Suostun haastattelun nauhoittamiseen. Opinnäytetyö julkaistaan Theseus -tietokannassa vuoden 2024 loppuun mennessä ja julkaisun jälkeen nauhoitettu aineisto tuhotaan. Haastateltavien anonymiteetti suojataan. Haastateltavilla on oikeus keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa milloin tahansa.

Allekirjoitus _____

Paikka ja aika _____